

37
भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता ।
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

09
वर्ग संख्या 891.452
Class No.
पुस्तक संख्या M1239d
Book No.
रा. पु. / N. L. 32.

MOJPC-84-39 LNL/84-1.11.65-100,000.

ନିବେଦନ ।

ସହୃଦୟ ଭ୍ରାତୃବର୍ଣ୍ଣ !

ମୁଁ ମାତୃଭାଷାର ସମ୍ମୁଖେ ଅଧିକାର ନୁହେଁ, ଦେବତା
ବିଦ୍ୟାମାତ୍ରାଙ୍କ ଦଳିକାଧିପତିଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଦେୟ ସମ୍ବୋଧନ
ଦ୍ୱାରା ମାତୃଭାଷାଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ମାତୃଭା
ଷାଜ୍ଞାନ ଯେ ମାତୃଭାଷାରେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉକ, ଏହି
ଅଶ୍ରୁ କରନ୍ତା ବୁଝା । ତେବେ ମାତାଙ୍କ ସ୍ନେହରସରେ ସମସ୍ତ
ସନ୍ତାନ ଜମାନ୍ତି । ଏହି ତଥା ଉପରେ ଯିବୁଁର କର ଅଳ୍ପ
ଏହି ସ୍ତୁତି ମାତୃବଳି ଲେଖି ସେହି ସ୍ନେହପ୍ରତୀକ୍ଷା
କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସ୍ୱରା ଶ୍ରୀମତ୍ ସୁନେନ୍ଦ୍ରନାଥପୁରୀ ଭକ୍ତ ଦେବଙ୍କ
ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କରାଇ । ମାତୃବଳି ଲେଖିବା ବିଦୁଷ
ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧ ବ୍ୟାପାର, ତାହା ଲେଖକମାନେ ଜାଣନ୍ତି ; ତଥାପି
ପୁଣି ମୁଁ ମାତୃଭାଷାନୁରାଗୀ, ଅତଏବ ଏଥିରେ ବହୁଳ ଦୋଷ
ସ୍ଥଳର ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଅଥା କହେ ସହୃଦୟଭ୍ରାତୃବର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀମତ୍ ଦାନପୁରୀ ପାଠ କଲେ ଚରତାରୀ ହେବ ।
ସନ୍ ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୁରୀ ଉପଲକ୍ଷେ
ସୁନେନ୍ଦ୍ରନାଥପୁରୀ ହାଇସ୍କୁଲର ଶ୍ରୀମତୀ ଏହି ନାଟକର
ସ୍ମରଣ ଅଭିନୟ କରି ମତେ ଏହାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକ ଦେଖାଇ
ଦେଇଥିବାରୁ ତାହା ସ୍ମରଣ କରି ସେମାନଙ୍କର ତତ୍ତ୍ୱ
ମଙ୍ଗଳାନ୍ତରାମନା କରୁଅଛି । ଇତି

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର,
୧୫ । ୨ । ୧୭

}

କରକ
ପ୍ରାଣେଷା

ପୁରୀ ।

(ବାଳଦାମଣିର ନାମା ଘର)

ପ୍ରଥମ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—ସୁବର୍ଣ୍ଣାକ୍ଷ ଶୁଭାମ୍ବୁଜ
ପୁଷ୍ପାକ୍ଷ ଓ ନକ୍ଷି ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ସରମର୍ଗ ।

ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ, କାଉରୀ ଓ ନାଗ ।

ତୃତୀୟ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—ସର୍ବଦ୍ୱାର ।

ଦଳପୁଷ୍ପ ଓ ମାୟାବୁଦ୍ଧ ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ଉପବନ ।

ସିନା, ସୁରୁତ, ବୃକ୍ଷତ, ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ

ଧୂବ, ବସୁନ୍ଧା, ପ୍ରତାପା, ବାମନାୟକ ଓ ଶିଳା ।

୩ୟ ଦୁର୍ଗା—ସ୍ଥାନୀୟ ।

ଉଦାକବୁଦ୍ଧ ।

ଚତୁର୍ଥ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—ଅନ୍ତଃପୁର ।

ସୁରୁତ, ବଜ୍ର, ମାଧବ ଓ ଅଗ୍ନିଧୂ ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ଅରଣ୍ୟବୃକ୍ଷିକ ।

ସୁରୁତ, ମାଳତୀ, ଧୂବ ଓ

ସୁରୁତନାୟକ ।

୩ୟ ଦୁର୍ଗା—ଅଗ୍ନିଧୂ ବୁଦ୍ଧ ।

ଅଗ୍ନିଧୂ ଓ ଧୂବ ମା ।

ପଞ୍ଚମ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ ।

ଧୂବ, କାଉରୀ ଓ ସିନା ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ନଗ୍ନାକ୍ଷ ଶୁଭାମ୍ବୁଜ

ମର୍ଗ ଓ ବୃକ୍ଷତ ।

୩ୟ ଦୁର୍ଗା—ବୈଦ୍ୟ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ନାଗବୁଦ୍ଧ ।

୪ର୍ଥ ଦୁର୍ଗା—ମଧ୍ୟବନ ।

ଧୂବ, ସର୍ବଦ୍ୱାର, କୂଟ, ଶେଷ,

ଗାନ୍ଧୀ, ଶାନ୍ତା, ଶେଷାଂଶ-

ଦେବତା, ମାୟା, ବୃକ୍ଷତ,

ନାଗତ, ଶେଷ ଓ ନାଗବୁଦ୍ଧ ।

ପଞ୍ଚମ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—କୂଟାକ୍ଷ ଶୁଭାମ୍ବୁଜ

ସୁରୁତ, ମାଳତୀ, ସିନା, ବୃକ୍ଷତ,

ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ, ବସୁନ୍ଧା ଓ ଧୂବ ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ସ୍ଥାନୀୟ ।

ବୃକ୍ଷ ଓ ବୁଦ୍ଧ ।

୩ୟ ଦୁର୍ଗା—ସରମର୍ଗ ।

ସିନା, ନଗ୍ନା, ବୃକ୍ଷତ, ବୃକ୍ଷତ,

ସୁରୁତ, ଧୂବ, ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ,

ଉଦ୍‌ବିହ୍ନାୟକ ଓ

ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ ।

୪ର୍ଥ ଅବ୍ଦ ।

୧ମ ଦୁର୍ଗା—ଉଦ୍‌ବିହ୍ନ ।

ଧୂବ, କାଉରୀ ଓ ସିନା ।

୨ୟ ଦୁର୍ଗା—ନଗ୍ନାକ୍ଷ ଶୁଭାମ୍ବୁଜ

ମର୍ଗ ଓ ବୃକ୍ଷତ ।

୩ୟ ଦୁର୍ଗା—ବୈଦ୍ୟ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ନାଗବୁଦ୍ଧ ।

୪ର୍ଥ ଦୁର୍ଗା—ମଧ୍ୟବନ ।

ଧୂବ, ସର୍ବଦ୍ୱାର, କୂଟ, ଶେଷ,

ଗାନ୍ଧୀ, ଶାନ୍ତା, ଶେଷାଂଶ-

ଦେବତା, ମାୟା, ବୃକ୍ଷତ,

ନାଗତ, ଶେଷ ଓ ନାଗବୁଦ୍ଧ ।

ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗା ଉପହାସନା

ଧ୍ରୁବତପସ୍ୟା ନାଟକ ।

(ଚାନ୍ଦେ ଗର୍ବିତା ଓ ଶରୀର ।)

ତେ ଏକ ଦଶକ ଉପୁ ଉପାଶନ
ସେନ ଶ୍ରୀ ଉପନ କୁମାରୀ ।
ତେ ଶ୍ରୀ ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ
ଉପୁ ଶ୍ରୀ ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ । ପତ ।

ଉପୁ ଶ୍ରୀ ଉପ-ଉପୁ ଶ୍ରୀ ଉପନ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ, ଉପ ଶ୍ରୀ ଉପନ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ ଶ୍ରୀ ଉପନ ।
ଉପ-ଉପନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ,
ଉପନ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ।

(ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ)

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

— — — — —

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

(ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ଶୁଣି ଶ୍ରୀମତୀ)

ସୁଧାଧର—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଦେଖିଲାଣି ଏ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ପରାୟଣତା
କାହିଁ । ନାଟକାଳୟରେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସିଥିଲେ ଏହି
କୁଣ୍ଡଳାକୃତୀ ମଞ୍ଚର ଏହି ପଟାରେ ଉପସ୍ଥାନ ଦେଖି
ଯାଉଛି, ତତ୍ତ୍ୱରେ ଅଛି ଭାବନାରେ ଲୋକଙ୍କର ଉଦ୍ଦୀପନ
ନୁହେଁ, ଯାଉଛି ନିଜର କାଳ ସଙ୍ଗରେ ଅବସ୍ଥାନ
କରିବେ,

(ଦେଖିବାକୁ ଶୁଣି) ଦୋଷର ଉପରେ ତଳେ ଲେଖିବେ !
ଅଧ ଗୋଟି ପାଖେ ଅନ୍ୟାୟ ସହ ।
ତବ ଅପର ଅଭିଳାଷ ମନ
ବାସ୍ତବେ ଶୁଣିବ ପରାୟଣ ସହ ।

ନଟୀ—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଅର୍ଜୁନ ! ଦେଉ ଶୁଣି ଅଗ୍ନି, ଦେଖି
ନିରୋଦର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରବ, ଅଛି କଥାକୁ ।

ସୁଧା—ସଖି ! ଅତି ଗଣେଶ ପୂଜା ଉପଲକ୍ଷେ ନାନା ଶ୍ରୀମତୀ
ସମାଜର ସଭ୍ୟମଣ୍ଡଳାଦିପୁରୁଷ ନୂତନ ନାଟକର ଅଭିଳାଷ
ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଅନୁରୋଧ କରୁଛନ୍ତି,
ତେମାନଙ୍କର ଚୋରୁର ପାର୍ଶ୍ୱ ଶୁଣି "ଧୂଳିଚଉପସ୍ୟା"
ନାଟକର ଅଭିଳାଷ କରବ ।

ନନ୍ଦୀ—ପ୍ରାୟତଃ ! ଏ ନାଟକର କିଛି କିଛି ?

ସୁକୁ—ପ୍ରାୟତଃ ! ତୁମ୍ଭେ କେତେକ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଅ ?

ନନ୍ଦୀ—ତେଣୁ ମହାତ୍ମା ଦେବର ଉପକାର ପାଇଁ ମନ-ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କି ନ ଲାଗିବାର କଥା !

ସୁକୁ—ସେହି ଛବିରୂପିଣୀ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପ୍ରଜାବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି-
ସ୍ବୟଂ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାଜକନ୍ୟାସୁକୁମାରୀଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ସ୍ବର କ୍ରମାନ୍ତ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ ସରସ୍ବତୀ
ଶ୍ରୀ ଦାମୋଦର ଦେବି ତାଙ୍କ-ବ୍ୟାପାର-ପ୍ରଗତି-ସ୍ବଚ୍ଛେଦ
ପଦାର୍ଥ ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ନନ୍ଦୀ—ତେବେ ତ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଟିକିଲେ ।

ସୁକୁ—ତେବେ ?

ନନ୍ଦୀ—ସେହିଠି ନେତାମାନେ ତାଙ୍କୁ କେବଳ ଶୋଭାପାଏ ! ତହିଁରେ
କୌଣସି ପ୍ରକାର ଲୋକତାର ଅଭିମତ ନାହିଁ,
ଏଥିରେ କି ଅସ୍ବରୂପ କେବଳ ଅଛି ?

ସୁକୁ—ପ୍ରାୟତଃ ! ନା, ନା, ତୁମ୍ଭେ କି ତାଙ୍କ ନାହିଁ ଯେଉଁ ଲୋକ
ଯେତେକ ଶିକ୍ଷିତ ଯେ ସେତେକ ଶକ୍ତ, ଯାହା ଦେଖି ସୁଅ
କରୁଛି ତୁମ୍ଭକୁଲ୍ୟ ରାଜକନ୍ୟା ପଣ୍ଡିତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି
ସମ୍ବନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦେଇ ଦାଉ ।

ନନ୍ଦୀ—ଦୁର୍ବଳତା ! ତୁମ୍ଭେ ଏ ଉପାଦେୟ ବାଣୀ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ
ଲୋ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ, ତେବେ ଏ ଶେଷରେ ବାଣୀର
କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅବେଶ ହୁଏ ।

ଶୁଣ—ପଡ଼ିକୂଟେ ! ମୁଁ ଅନେକ ଦିନରୁ ଦୁର୍ଗୁର ମନୋହର ସଙ୍ଗୀତ
ଶୁଣି ନାହିଁ, ଆଜି ସବୁ କଥା ଗଢ଼ିବୁ ଆଉ ଆଉ ଉପଶିତ
ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଘୋଷିବ ଶାନ୍ତ କର ।

ନଃ—ହଉ ।

ଗୀତ ।

ରାଗ—ମହା-ପିଞ୍ଜ ।

(ଏବେକାଳ)

ଦୟାସ ରାଜର ସବୁ ରାମଣୀୟ

ମଧୁର ଶବ୍ଦର ଜାଣେ !

ହୃଦ ସଜି ଗଢ଼ି କୁଣ୍ଡେ କୁଣ୍ଡେ ଅତି

ସଙ୍ଗୀତ ଅନୁର ଜାଣେ । ଯଦ ।

ଦୟାରେ ଧରଣୀ ଶୟନ ଜଳାୟତେ,

କେଦାରେ କେଦାରେ ଶୋଭା ଲଭାଏକେ,

ପ୍ରାୟା-ସଙ୍ଗେ ମହା କଳ ସମ୍ଭବରେ,

କରୋତ ପାଦପ ଚାରେ । ୧ ।

ଦୟାସ ସଜ୍ଜିତ ତାରା ଶୟାକର,

ଦୃଷ୍ଟି ସଜ୍ଜିତ କୁମୁଦୀର ସର,

ଜାତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ମନୋହର

ଦିବ୍ୟ ଦୁର୍ଗମରେ । ୨ ।

କାହିଁତ ସମ୍ପର୍କ ଶେଷାକାଳ ବାସେ,

ଦୟାସ ସଜ୍ଜିତ ଦିବ୍ୟର ଦାସେ;

ଚଢ଼ିତା ଚିତ୍ତର ସୁଷମା ପ୍ରଦାସେ

ପ୍ରମଦ ମୟାମୟେ । ୩ ।

ସୁଶ୍ରୀ—ଆହା ! କି ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ୱାପ ! କି ଘଣ୍ଟାଟିଆ ସ୍ୱପ୍ନ ! ପ୍ରଭାତେ !
ଏ ସଙ୍ଗୀତଟି ଶୁଣି ସୁଅ ଆଗଣୀକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବାପାଇଁ ମନେ
କରୁଛି ।

କେତକୀ—ଏ କିଏ ସମ୍ମାନ ଦେଉଛି ?

ନନ୍ଦୀ (ସଜ୍ଜେ) ପ୍ରାୟତଃ ! ଏପରି କିଏ କହୁଛି ?

ସୁଶ୍ରୀ—(ନେତ୍ରୀକୁ ଚାହିଁ) ଶବ୍ଦପୁରୁଷ କହୁଥିବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ, ଆଜି
ଉପକଳକୁ ଯିବା ।

(ଉଭୟଙ୍କ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପଃରସକର୍ତ୍ତା ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

ପ୍ରଥମାଂଶ ।

କହୁଥିବା—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଓଃ ଏ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ପରିଚାଳନାକୁ
କାହାରିର ଦୃଷ୍ଟି । ସେହିମାନଙ୍କର ଶ୍ରମ ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟକ
ଶାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାଳ କାଟିଛନ୍ତି
ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଅଛି ଶାନ୍ତ ଅଛି, ଆଜି ପରାସତର ଶୁଭ
ପରାସତ ମଧ୍ୟରେ କେହିଅଛି ଶାନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଶାନ୍ତ କେହି
ତାହା ଅଛି ? କେହିଅଛି କେହିଅଛି ପ୍ରାୟତଃ ଶ୍ରମ
ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି-ପ୍ରତି ଅଛି କେହି ଶାନ୍ତ ନାହିଁ
କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ କେହିଅଛି ଶ୍ରମ କେହିଅଛି ପ୍ରାୟତଃ
ପ୍ରାୟତଃ ଶ୍ରମ କେହିଅଛି ନାହିଁ । କେହିଅଛି ପ୍ରାୟତଃ
କେହିଅଛି ଶ୍ରମ କେହିଅଛି କେହିଅଛି କେହିଅଛି

ସବୁ ଭଲ ପ୍ରକାର, ସାଧୁ ସାଧୁ କେବଳ ଶୁଣା କହୁଛି, କୁଳ
 ଶେଷ ଦେଖା ଦେଖା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟର କଥା ଦୁଇ
 ଆଉ ସବୁର ମୁଣ୍ଡରୁ ପକା ଶବ୍ଦ କୁଣ୍ଡଳରେ ଶୁଣି-ପୁଣି
 ପୁଣି ପୁଣି କହିବା କହି ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମନେ ମନେ
 କଥା କହିବା କୁଳର, ଶାନ୍ତିର, ଦେଖ, କାହାରି ଏହି
 କେବେକି କେବେକି ସମସ୍ତ ପକ୍ଷ ପକ୍ଷ କହୁ । ପୁଣି କେବଳ
 କହୁଛନ୍ତି : ଏବେକେବେ ମହାବଳ ମତେ ଅନୁଭବ
 ଦେଖୁଛନ୍ତି “ଭବିଷ୍ୟ” ! କାହିଁ ପୁଣ୍ୟର ଅନୁ
 ମତାବଳୀର ପ୍ରକାର ପ୍ରକାରକୁ ଯିବୁ, କହିବାଦ ଯାଏ
 ଶାନ୍ତିବାଳୀକୁ କହୁ ଅପ ସେ କେବଳ କାହିଁ ପକ୍ଷ ପକ୍ଷର କହି
 କହି “ଏହିପରି ତାହା ପାଖକୁ ନ ଯିବାର ମୋ ବାବୁର
 ଭାବ ମାତ୍ର, ଶାନ୍ତିର, ଶାନ୍ତିବାଳୀକୁ କାହିଁ (ଦେଖାକୁ କହି)
 କାହିଁ ଅ ! କାହିଁ ଅ !

ଦେଖିବେ—ଅବଧାନ ! (ପ୍ରଶ୍ନ-ଶ୍ରୀ-କହି ଦେଖ) ଏ କାଳ
 ପୁଣ୍ୟର ଏବେ ପକ୍ଷର କହିବା କାହିଁ (ପକ୍ଷର)
 ପାଖକୁ ! କହିବା, ଏବେକେବେ କେବେ କୁଅବେ ?

କହି—ଅବେ ! ମହାବଳ ପକ୍ଷର କହି କୁଳର କୁଣ୍ଡଳ
 ଦେଖିବେ, ଅପ ଅପକୁ ଦେଖିବେ ପୁଣ୍ୟର ପକ୍ଷ
 ମହାବଳର ପକ୍ଷର କୁଣ୍ଡଳର ଅପର ଦେଖ ମହାବଳ
 କେବଳର ପକ୍ଷର କହି କୁଳର ମହାବଳ ଦେଖିବା
 ଦେଖିବେକେବେ କାହିଁ କହିବା ତାହା କହିବା ପକ୍ଷର
 ମହାବଳ ଦେଖିବା ଅପ କୁଳର କେବଳର କେବଳ କାଳ
 କହିବା କହିବା ସମସ୍ତ କାହିଁ ?

କାହିଁ—ଅଜ୍ଞ ! ସେଇଟା କିଏ ?

ଭଦ୍ର—ଅଜ୍ଞ ! ତୁ ସୁଖୀ ସୁଖୀକୁ ଚାଣି ନାହିଁ ?

କାହିଁ—ହଁ, ତୁ, ସାଥରେ ! କିନ୍ତୁ ଅମ ଘରେ ନାହିଁ କହୁଥିଲୁ
ସେଇଟା ଉଜାଡ଼ ହେଲେ କହୁ ଶୁଣିବ ଘରୁ ବାହାର କରି
ଦେଇଛି, ସେ ପ୍ରାୟଶଃ ପିଲା ପୁଅଟିଏ ଘର ବନ୍ଧୁରେ
ପକ୍ଷୀ କିନ୍ତୁ ରହି ଯିବା ପାଇଁ ସଜ୍ଜା ହେଉଛି, ତା ସ୍ୱେଦ
ବସ୍ତ୍ରରେ ହଳ ନାହିଁ ପଶୁ, ସବୁକିଛି ଥାଇଥିବା ସ୍ୱଳ୍ପକର
ଏଇଟା କହୁ ନାହିଁ ଦେଉଛି ।

ଭଦ୍ର—ଅଜ୍ଞ ! ପୁଅଟିଏ ହେଲେ ବୋଲୁଛ କହୁ ସୁଖୀ କାହାରି
କଥା ନ ମାନୁ ପୁଣି କିଏ କରେଇ ଚିତ୍ତ କୁହୁଛି
ତା କି ଅଣ୍ଟିରେ, ସେ ହଲସିନ ନ ଦେଇ ଦେଇ କିଏ ?
ସାଥ ଅଜ୍ଞ ସିନ୍ଧୁବାଳାର ପ୍ରାଣ ନାହିଁ କରେ, ଏତି
ହସାରେ ଚିତ୍ତ ।

କାହିଁ—ଅଜ୍ଞ, ସାଧୁକଣି କହୁ ସୁଖୀ ବୋଲୁ କି କହୁ ତାହା
କହି ଦେଇଛ ?

ଭଦ୍ର—ଜା, ଜେ ! ମହାଶୟ ହେଲେ ଦୁଇ, ସାନ ସୁଖୀ କହିମାନ
ହେଉଛି । ଉଦାହରଣ ଅଛି “ବୁଦ୍ଧତ୍ୱ ଚରଣୀ ଶୂନ୍ୟ”
ପ୍ରାଣେଶ୍ୱରୀ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ” ଏହିପରି ସେ ନାନା
କେନ ବୋଲୁଛ କହୁ ଚିତ୍ତ ।

କାହିଁ—ସାନ ସୁଖୀ ପଦାବଳରେ କହୁ ସୁଖୀ କି ଯିବା କହୁ
ଦେଉଛି, ସେଥିରେ ତାକୁ ଅର୍ଥ କିଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ?

ଭଦ୍ର—ଅଜ୍ଞେ ବୋଲୁଛ ସେଇ ସେଇ କି ପଦ ଶୁଣ, ନାହିଁ
ନାହିଁ, କେହି କୁହୁଛନ୍ତି କହିବାମାନ ବ୍ୟାଧି କରେ
ନାହିଁ, କୁହୁଛନ୍ତି ପଦ ଶୁଣେ ଅବଶ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ।

ବାଇ—ଅଜ୍ଞ, ସାତ ବାଣୀର ଧସର କାମ ଦେଖି ତା ଉପରେ
ମୋର ଭାବ ସତ ହେଉଛି ।

ଭଦ୍ର—(ସ୍ବପ୍ନ) ଶ୍ରୀମତୀ ! ମୁଁ କି ଭୁଲି ଯାଇ, ଦୁଷ୍ଟା ଧୂଳିକରି
କଥା ଏହା ଅଗରେ ଉଡ଼ିଯାଇଛି, ଜଣେ ଦୁଃଖୀ
ସ୍ବପ୍ନକରେ ଶୁଣି, ଉଡ଼ିଗଲା ପୁଣି ଏ ମହୁଆ, ଯେତେବେଳେ
କେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶ କରାଯେବେ କେବେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ
ଉଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଏହାକୁ ଦେଖିବି କିଏ, (ପ୍ରକାଶଣ)
ଅଗ୍ରେ ! ଯାହାକି ଘର ଘର କଥା, କେତେକି ଘର
କଲ୍ୟାଣ, ପୁଣି ତାହା ପଞ୍ଜୁଡ଼ି ଧିକାରୀ ବାଟ ନ ଥାଏ,
ଦୁଇଦିନର କମ୍ ନାହାନ୍ତି, କିଏ କେତେକ ଶୁଣି ଯାଇଛି
ଅଗ୍ରେ ଏକଥା କହାଯେବେ, କେତେକ କୋର ଦୁଃଖ କିଛି
ଦେଖ, ମୋର କାଳ ମଠାକି ଯିବ ।

ବାଇ—ଅଜ୍ଞ, ମୋର ଏକା କାହା କି ମୁଣ୍ଡ କହୁଥିବ ?

ଭଦ୍ର—ଅଗ୍ରେ ମୂର୍ଖ ! କି କି ମନେ କଲୁକି ଆମ ଦୁଃଖର ସମାଧାନ
କହି ଦେବ ? ନା, ସେ କଥା ଦେଖ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ
ପ୍ରକାଶ କଲି କିନ୍ତୁ, ଦିନକୁ କେତେକ କଥା କହୁ ନାହିଁ,
ସମସ୍ତେ ଦୁଃଖକୁ କେତେକ ଦିନ ଦିଅନ୍ତା, ବୁଝି ପାରିଥାନ୍ତେ
ଏକଥା କାହାରି ଅଗରେ କହୁ ନାହିଁ, କାହା କିଏ ?

ବାଇ—ଅଜ୍ଞ, ସେ ମୋ କିଛି ଭାବନାକାରି କିଛି କଥା,
ମୋର କିଛି କଥାକଥା ମନେକରୁ ମୁଁ ତାକୁ ଅଣି
ଦୁଇଦିନ କରୁଛି ।

ଭଦ୍ର—ହା, ହା, ହା, କରେ ! ସେ ଘର ଘରରେ କୋର
ଭାବଣୀ ଦେଖିବ ?

ବାଉ—ଅଛି, ଅମ ନାଚରେ ଏଠକୁ ଚଳେ । (ଏଠାଠା ସେଠାଠା
କଳବା)

ଭୃତ—କଲେ । ତୁ ଏଠାରୁ ଚାଲୁ ନା ।

ବାଉ—ଅଜ୍ଞା, ମୁଁ, ମୁଁ, ମୁଁ ସନ୍ତାନ ବେଳେ ଯେତେବେଳେ ସ୍ବପ୍ନ
ଦିଶୁଛି, ତାହାରେ କହୁଣିକା କଥା ଶୁଣୁ ଉଠି ଅଠଟି,
ମୁଣ୍ଡଟା ବୁଲେଇ ନରୁଣ, ତାହା ତ ମନେ ବାଜେ ?

ଭୃତ—ତାହା ସକାଳେ ମହାବଳ ପ୍ରମତକମକୁ ଭଜେ କରବେ,
ତୁ ଅଜ ସଂଖ୍ୟ କାଟ ସବୁ ସଦା ଭୟ ସଂସ୍କୃତ, ବୁଝ
କେଉଁଠାର, ମୁଁ ଡରାଇ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ବାଉ—(ହସତ) ଏତେ ସତରେ ଏତେବେଳେ ବାଣ୍ଟୁଛୁ ମୁଁ ତ ଏକ
ସଦା ତହିଁ ପାଦର ନାହିଁ, ପାଉଁଶ ଦାଗକୁ ବାଜେ,
(ନେତାଙ୍କୁ ଚାହିଁ) କେ ତାହା ; ତାହାଙ୍କୁ !

ନେତାଙ୍କୁ—କଲେ ଅଭିଭାବ ! ତୁ ମନେ ଶୋକେତେବୁ
ନାହିଁ କି ?

ବାଉ—ନା କେ ! ମୋର ଶରୀର ନାହିଁ, ତଳାବର ହୃଦୟ
ଅଳକା ସ୍ବପ୍ନ ଅଛି ଅଛି ତାହା ସବୁ ଶଯ୍ୟା ଦୂର,
ଅ ଉଠି, ମୋ ଶାଢ଼ୀଠା ପାଉଁଶ ତଳେ ।

ବାଉ—(ପ୍ରବେଶ କଲେ) କେଳିମା ! ବୁଲିବ କିଛି କୋଇ ଅଜ
ପଳସ୍ବତ ନାହିଁ, ନେ, ନେ, କୋ ଶାଢ଼ୀ ପାଉଁଶ ନେ, ମୁଁ
ଏ-କେତେବେଳେ ତାମ ତହିଁ ପାଉଁଶ ନାହିଁ, (ଶାଢ଼ୀ ପାଉଁଶ
ଉଠେଇତକା)

ବାଉ—ତୁ ଯେବେ ତାମ ନ ତହିଁ ମୁଁ ତାହା ନାତାକ ଅଜବେ
ତେବେଳେ ତହିଁ, ଅଜ୍ଞା ତହିଁ ଏକା ମୋତେ ଯିଠି
ପାଉଁଶେ ସଂଶ୍ଳେଷ ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—ଅବଧାନ ! କ'ଣ ଭାବିବି ପାରିବୁ କୁନି ଭାବି, ତାହା
କେତେବେଳେ, ଯା, ନାହିଁ କିନ୍ତୁ କାହିଁ ଅବଧାନ ପ୍ରବଳ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ।

(ଗାନ ।)

ସାବଧାନ ଯେତେ ସାବଧାନ ଯାହା କୁନି ଯା ପ୍ରବଳ ।

ବେଳେ ଯାହା ମନେ କେତେ ଦାନେ କେତେ । ଯା ।

କିନ୍ତୁ ଯାହା ଯାହା କୁନି ଯା ।

ସାବଧାନ ଯେତେ ସାବଧାନ ଯା ।

କିନ୍ତୁ ଯାହା କୁନି ଯାହା କୁନି ଯା । ୧ ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—(ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୫) ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ
ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ
ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୫) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—(ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୬) ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ
ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ
ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୬) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି
କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୭) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି
କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୮) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—(ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୧୯) ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି
କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୨୦) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—(ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୨୧) ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି
କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୨୨) ।

ଦ୍ରୌପଦୀ—(ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୨୩) ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, ମୋ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ ଦେଖ, କୁନି କୁନି
କେତେ ସୁନ୍ଦର କେତେ, ଏ ଏ ଧ, ଧ, ଧା, ଧା, ଧା, ଧା, (ଦ୍ରୌପଦୀ ଶ୍ରୀ ୨୪) ।

ଚାନ୍ତି ।

କିମି ସାଜିବେ ଶ୍ରୀମତୀ !

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରାଶି ଅଳଙ୍କାର ଭାଙ୍ଗିବୁ ତାହା । ୧ ।

ଦେଖ ଦେଖ କାହିଁ ଅଛି, ଏଣିକି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ନାହିଁ,
ତେଣୁ, କହୁ ଠାକୁ ଠାକୁ ଉଡ଼ିବେ ଶେଷ । ୨ ।

ଏକ ଦେଖି ପୁଣି ତବ, କାନକୁ ହୋଇଲେ ତବ,
କହିବୁ ଯାଇଁ ଅଛି କି କାହାର ଗୁଣ । ୩ ।

କଲ୍ପା ଉଡ଼ିଲେ ପାଗଟି, ଲୋ ପକାଇବେ ତୁଟି,
କହିବୁ ତୁ ତୁଟି କଲେ ଧର । ୪ ।

ଦୁଇ ଗୁଣକଟି ଗୁଣ, ଅମ କଷ୍ଟ ନ ଦେଖିବୁ,
କେଣିଲେ ଅତି ଠାକୁ କାହାର କାହ । ୫ ।

ଶ୍ରୀ—କାମ ନ ଥିବୁ, ଶୁଣିବୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ, ଶୁଣିବୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ
ଶେଷ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ।

ଶ୍ରୀ—କେଣିଲେ କେଣିଲେ ପାଗଟି, କେଣି, ଅମ ଦେଖିବୁ,
ଅ, ଅ, (ଦେଖିବୁ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ) ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

(ସିଂହଦ୍ଵାର)

କହୁକ—(ପବେଶ କରି) ମୁଁ ଏହି ସ୍ଵଚ୍ଛାବ ଅନ୍ତଃସୁରାଟେ
 କହୁଣୀ ଦାୟିତ୍ଵ କରି କଣ ଅତି ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଲୁଣି ।
 ମୋର ଦେହ ଧନେ ଏପରି ଭିକ୍ଷୁଣୀ ସ୍ଵରୂପେ ମୋ ମାଣ
 ବଳି ପାରୁ ନ ଥିଲେ, ସେ ପୁଣି ଏତେଦୂର ବାହାରି ହୋଇ
 କଲୁଣୀ ଯେ ଯେତେ ବେଳେ କିନ୍ତୁ ତାତ ଗୋଟିଏ
 ଦେଖିଲେ ଗୋଧୁ ଗୋଲ ଧୂମ ହେଉଛି, ଦାନ୍ତପୁଡ଼ାଏ
 ହାତୀ ଯିବାରୁ ଅତି ଖରାପା ଲୋକାର ସ୍ଵରୂପ ନାହିଁ ।
 ଯେଉଁ ବେଳେ ଖଣ୍ଡିତ ଚିତ୍ତ ଛନ୍ଦରେ ଧରିଥିଲୁ କେବଳ
 ପଡ଼ିଲୁ, ତେଣୁ ସେହି ମୋର ଅସ୍ଵାସ ହୋଇଛି । ସେହି
 ବୃଦ୍ଧତା ଭବିଷ୍ୟ ଲୋକରେ ପାତ ଯିବାରୁ ମନରେ ଦୁଃଖ
 ପିତାମହେ ଅତି କାଲି ମନେ ଲାଗୁଛି । ପାତଦୟା
 ହୋଇ ଅଛି କରୁଛନ୍ତି, କାଳକୁ ଭଲ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଅତି
 ଦେଖି ଯାଉ ନାହିଁ, ଦୂରରେ ଯିବାରୁ କିଏ ମନେ ରହି
 ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରାୟ ହେବ ଦେଖି ଦେଖିବ ତ ହେବ କିଏ
 ଯାଉଛି, ଆହ ! ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପେ ଏହି ଦୟା ଗୋଟିଏ
 କରାକୁ ଦେବ । ସେ ଯାହା ହେଉ, ମହାଶୟୀ ହେଉ
 ନଅଟା ନିଶ୍ଚୟରେ ଅଛି ଅଛି ବାହା ପାଶୋରୁ ପଳେଇଲୁଣି
 ସେତେ ସହଜ ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ତି ଭିକ୍ଷୁରୁ ସହଜ

ସ୍ଵର୍ଗରେ ଭୁବନର ଗୁଣଗୁଣ ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ହିତୀ ବଦାଦେଶ
 ଦୁହନ୍ତ ଗୋଲ ଗୋଲ ଶିଖେଇ ଗୁଣେଇ ଗୋଟିଏ ଦେବକୁ
 ବ୍ୟାପନଦେବ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପାରେ ଗୋଟିଏ
 ନ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ତ ମୋର ମନକୁ ବଦଳ, ତାହା
 କହୁଛି ? (ଚନ୍ଦ୍ରା କହି) : ହଁ, ହଁ, ମନର ପଡ଼ିଲା, ତେ
 ଦହୁଥିଲେ, “ଦିନସ୍ତ । ଭୁବ୍ଵେ ମନାକୁ ବଦଳାଏ
 ପୁଣ୍ୟୋପାୟ ଶୁଣିବୁ ପ୍ରମଦବନର ମାୟା ମଣ୍ଡପରେ
 ଶୁଣିବୁ ତାହାର ସ୍ଵର ଦିନ ରାତିରେ ।” (ଗୁଣେଶକୁ
 କହି) ଓଃ ପ୍ରଭାତ ଦୋଳକରଣେ, ଶାନ୍ତ ମନାକୁ
 ତେଣେ ଦିଏ, (ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ଭ) ।

(ମାତ୍ୟବୁଦ୍ଧର ପ୍ରବେଶ ଓ ଗୀତ :)

ଅମୃତ ସରଣେ ଉଦୟେ ତରଣେ ।

ତାମିର ଧରଣୀ ଦରଶେ,

ତାମିର ଦରଶେ ବିଦଗ୍ଧ ଚରଣେ ।

ଶିଳାଦ ସ୍ଵଦୟ ପରଶେ । ପଦ ।

ମୁକୁନ୍ଦ ବସନ ପ୍ରେମ ଅଶାରେ,

ପୁଣିଲେ ଦମନକୁଳ ନାଶରେ,

ଦେଖି ଯେ ଅସୁପାତ ଦଶ ରେ,

କୁମ୍ଭଦ ମୁକୁନ୍ଦ ଦରଶେ । ୧ ।

ଦେବୀର ଦୟାରେ ଦାନରେ ଅଳ,

ମଦନର ପରା କରଲେ ଅଳ,

ତେ ମଧୁର ଧରି ପଶ୍ୟୁ ବଳ,

ଦେଖେ ଗାୟତ୍ରୀ ଦରଶେ । ୨ ।

ବୁଦ୍ଧବେଳେ ମଢ଼େ ଗାରିବାସିନି,
 ଅମରେ ଘରେଇ ଘରୁ ଗଢ଼ି,
 ମଢ଼େ ଗଢ଼ିବେ ଗଢ଼ିବେ ଗାରି
 ବୁଦ୍ଧ ଅମର ଗଢ଼ିବେ । (ପ୍ରତିବାଦ)

କୃଷି ସହକର୍ମୀ ।

•

ଦୁଃଖୀ ଦୁଃଖୀ ।

(5499)

(ସମାଜସେବକଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ କ୍ଷମତା, ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଚେତନା ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା, ତା'ର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ଏହି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରେ :)

କମଳା-ନଗିନୀ, ଯଦ୍ବାଃ ଶେଢ଼ କଞ୍ଚାକୁ ଅବଧାନ
-ଦେଖନ୍ତୁ ।

ବିଜା-ବିଜୟ ! ଶୁଭ ! ବୃକ୍ଷମାନେ ଦ୍ଵାରଦେଖିଲା ଯାଅ ।

ଉତ୍ତର—ଦେଖ, (ପ୍ରସ୍ତାବ ।)

ସ୍ତ୍ରୀ—ବନ୍ଧୁଣୀ ବସନ୍ତ ! ଏହିପରି ମଧୁର ଗୀତ ,

●—●, ● |

ସୁଦୂତ-ଆର୍ଯ୍ୟପୁର ! ଦେଇ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି, ମାଂସ ଲାଭ
ଲାଭନ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସୁତପୁତ୍ରୀ ଦେଇ ସୁଦୂତର ନିମନ୍ତ
ସୁଦୂତର ନିମନ୍ତ ଦେଇ ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି !

ଉତ୍ତର—ପ୍ରାୟେ : ନବନାମକ କବିର ରଚନାରେ ତୁମ୍ଭ ଅବ୍ୟକ୍ତ
କିପୁଣା ।

ବିନୁ—(ସ୍ମରଣ) ଦେଖିଲି କିମ୍ବା କିନ୍ତୁ ରାଜାଟାକୁ ଗୋଟିଏ
ତେଜେ ଖଟେଇ ଲୁଗା (ପକାଣେ) ବସୁଷ୍ୟ !
ସେଇକୁ ଦେଖିଲୁ, ମାୟା ଅଧୋପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ମନ
କହିଲେ ତୋର ମଧୁର ଶରୀର ସେବାୟ ହୋଇ ତାକୁ
କଷଣ କରୁଛି ?

ରାଜା—ବସୁଷ୍ୟ ! ତୋ ଅନୁମତି କରୁଛି, ଉପେକ୍ଷା କର ମୁଖ
ଦର୍ଶନ କରୁଛ, ତମର ପ୍ରାର୍ଥନା ଗ୍ରହ କରୁଛି—

ଉତ୍ତରୀୟ କରୁଛ ତାଙ୍କ ମଧୁ
କାନ୍ଦ ! ଦୁଇ ଗୁଣାୟୁ ।
ଦୁଇମନ ମନରୁ କରୁଛ
ସବୁ, କିନ୍ତୁ ମୁଖମନ ଦର୍ଶନ ।

ବିନୁ—ମହାରଜ ! ମୁଁ ତ ଏହିକୁ କିଛି ଦୂର ଯାଉଛି ନାହିଁ,
ତାହା ଅନ୍ତରେ ମୁଁ, ଶ୍ରେୟଶ୍ଚର ସମ୍ପର୍କ ମୋର ଏହାରେ
ଘନି ସେ କାଳରେ କରୁଛି କଲ ।

ରାଜା—ଦୁର୍ଗ ! ସେ କହୁଛି,

କେତେ ଲାଜକୁ କେତେ କାନ୍ଦ !
ତୋର ଅନୁରୋଧ ଅନାବେ ମାୟା !
ଦୁଇ ଥର ଘରେ ମନରୁ କରୁ,
ଦେଖିଅ ମାୟା କୋ କୋରୁ କେତେ ।

ବିନୁ—ଓ, ଓ, ଏବେ ଦୂରରେ, ଏହି ଶ୍ରୀଚାନ୍ଦ୍ର କେତେ କହୁଛି ।

(ରାଜା ରାଣୀ ଓ ଯୁଦ୍ଧବୀରଙ୍କ ଉତ୍ତରଦେଶ ।)

ରାଜା—ବନ୍ଧୁସ୍ୟ ! କୁମ୍ଭେ ତପ ।

ବିଦୁ—(ବସି) ଏଠାରେ ତୁମ୍ଭ ଉଭୟ ଆଇତା ପିଲାଙ୍କର
ଯୋଗାଡ଼ ହୋଇଛି ତା ଦେବତା ପ୍ରମଦବଳର ଶୋଭାରେ
ଉଭୟ ପରମ୍ପୁଣ୍ଡି ନିରାଶୁ ଚିତ୍ତ ।

ରାଜା—ବନ୍ଧୁସ୍ୟ ! କୁମ୍ଭେ ତ ଆଇତାଙ୍କୁ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରଧାନ
କାର୍ଯ୍ୟ କେହି ମନେ କର ?

ବିଦୁ—ନଁ କଣ ଏକା ମନେ କରେ ।

ରାଜା—ଅଥା ତପ ?

ବିଦୁ—ନା, ନା, ମହାରାଜ ! ଏହି ସେହିଭଳି କି ଖ୍ୟାତ, ଏ
ଦେଶ ନିମ୍ନରେ ସମସ୍ତେ କଣ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ।

ରାଜା—ଏଥିପାଇଁ କି ସମସ୍ତେ ସବୁଦିନ ଆଇତା ଆଇତା
ହେଉଛନ୍ତି ?

ବିଦୁ—ସମସ୍ତେ ଦେବେ କାହିଁକି ! ଶାନ୍ତି ନ ଥିବାରୁ ଦେବତା
ନ ଥିବା ଚାହିଦେ ଆଇତା ଆଇତା ହୁଅନ୍ତି ।

ରାଜା—(ହସି) କୁମ୍ଭର ଶିଳପ ସେହିପରି ଅଧିକ ।

ବିଦୁ—ମହାରାଜ ! ମୋର ଘେଷ୍ଟାକୁ ବଡ଼ ଦେଖି କହୁଛନ୍ତି କି ?
ନା, ନା, ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟେ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶାଶୁ—ତେବେ ମୁଁ
ହୃଦୟ ଶୁଧାକୁ ଶମ୍ଭାଳି ଯାବେ ନାହିଁ ।

ରାଜା—(ଉତ୍ତମକୁ ଘେନିବେ ଧରି) ବାବା ! ଏ ପ୍ରାଣଟି
ତୋତେ କିପରି ଲାଗୁଛି ?

ଉତ୍ତମ—ବାବା ! ମୋର ମନ ଦେଉଛି ସବୁବେଳେ ଏହିଠାରେ
ଘୁଞ୍ଚି ଯେଉଁ ।

ସମ୍ପାଦକ :- ଦେବ । ଆଜି ଉପକଳର ଶୋଭା ଅତିଥିଙ୍କୁ ଉପସାରିବୁ
ହୋଇଥାଉ ।

ବୁଦ୍ଧ—ମୁନିମାନ ବସନ୍ତକୁଳ୍ୟା ଯାତ୍ରା କରିବା ପରିଷ୍ଟକା ସୁଦେ
 ଗାର ୨ ଶୋଲା ଚେକାଳ କଥା ।

ବନ୍ଧୁ—(ସ୍ଵରାଜ) ଶୁଣି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଗର୍ଭୀ ଚପଟିତ କଲେ, ତାଙ୍କ
 ଘାତି ଅଳ୍ପ ବଳ ବୋଲି ଜାଣି, (ପ୍ରକାଶେନ ମହାବଳ !
 ବୋଲି ଦେଖନ୍ତୁ ଏହି ପୋଷଣରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତବୈତ ପଦ
 ଏବଂ ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡର କୁଣ୍ଡଳଧମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଇଥିବା
 ମୁରୁଧ ମୁଣ୍ଡର କାହାରି ଗର୍ଭାଳନ ଅଳ୍ପ କାହାରି ଗର୍ଭାଳନ
 ଦେଖିଲେ ଜାଣି ନ ପାରି କେବଳ ଏହା ପଞ୍ଚମ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ
 ପାଶୁଲ ଦେଖାଦେଖିତ କରୁଛି !

ବଳ—ବସନ୍ତ ! ଶ୍ରୀରାବଣ ଭଣ୍ଡନ ଅଭାବମୟ, ଗୋପରେ
 ଯେଉଁ ଭୟାନକ ପ୍ରହାର ଦୁଃଖୀ ଗଡ଼େ ନାହିଁ, ସେହି
 ଶରଦା ଯେଉଁ ଯେଉଁ ପଦ୍ମ ପଦ୍ମରେ ମୁଦ୍ରା କର
 ଦେଖିବା ନାହିଁ ତୁଳା ମଙ୍ଗଳାବତୀ ଅବସ୍ଥା
 କରୁଥାନ୍ତା, ସେ ବର୍ଷାରେ ଗୋପରେ ଦେଖିବା, ଅତି ଯେଉଁ
 ଲାଜରାଜ ହାମରେ ଅତିବାସ କରୁ ଦେଖିଥାନ୍ତା, ସେ
 ସୋପାନରେ ଦେଖିବା ।

ଭୂତ-ପ୍ରାଣୀ, ଶକ୍ତି, ଶକ୍ତିରାଶି ଓ ସାଧୁକାଳେ ଉଦ୍ଭବ
ରାଜ୍ୟରାଜ୍ୟ ଉଦ୍ଭବ ।

ମା—ବେଦ ! ଅଳ୍ପ ଯୋଗୁଁ ଅସିଦ୍ଧର ଉତ୍ତରଦାୟକତାକୁ
ମା ଅନ୍ୟ କି ?

ସ୍ବରୂପ—ଭାଗେଶ୍ବର ! ଅପଣଙ୍କ ବୁଦ୍ଧ୍ୟ ଏହି ଯାହାର
ପ୍ରମୋଦସ୍ଥାନ, ତାହାର ଅନ୍ତ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବାକ ଅଛି,
ତେବେ—

ସତୀ—ସ୍ତ୍ରୀଶ୍ବେ ! କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଅଛି କହ୍ନିକା କାହିଁକି ?

ବନ୍ଧୁ—(ସ୍ବରୂପ) ଧନକକୁ ଶୁଣି ଶୁଣି କୋଇଁ କହୁବ, ଅଛି କହଣ
କହୁକାକ ଅଛି ।

ସ୍ବରୂପ—ନାଥ ! ଶ୍ରୀ ଶୁଣନ୍ତି ସୁନନ୍ଦିନୀଙ୍କ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହେଉଛି,
ଏହା କି ସତ୍ୟ ?

ବନ୍ଧୁ—(ସ୍ବରୂପ) ଶ୍ରୀ କି ଯାହା ଶୁଣୁଥିଲେ ସେହି କଥା କି ଅଗମ୍ୟ
ନିଶ୍ଚିତ, ଦେଖାଯାଉ କହଣ କହୁଛି ।

ସତୀ—ହଁ, ସତ୍ୟ, ସେ ଆମ ଉତ୍ତମପାତ୍ର ସାନ ।

ସ୍ବରୂପ—(ହସି) ସ୍ତ୍ରୀଶ୍ବର ! ଅତଳୁ ଛଅ ବର୍ଷ ହେଲାବେଳେ ସେ
ଜବାସିତା, ଅସରଣୀ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରେ “ଶ୍ରୀ ତାଙ୍କ
ମୁହଁ ମୁହଁ କାହିଁ ” ଅଛି ପୁଅ ବେଳା କିପରି ?

ବନ୍ଧୁ—(ସ୍ବରୂପ) ଏହିପରି ଭାବରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଶିକ୍ଷାକୁ
କୁଅଟେ ?

କିନ୍ତୁ ଜବାସନର ଏହିନାମ ପରେ ମୁଣ୍ଡସ୍ଥାନରେ ହେଉଛି
କେବେ ତାଙ୍କ କୁଡ଼ିଆରେ ଶୁଣି ଯାପନ କରୁଥିଲେ ।

ସତୀ—(ସ୍ବରୂପଙ୍କ ଦେଖାଇ) ଚନ୍ଦନ ସତ୍ୟକଥାଟି କହୁଥିବେ
ତେବେ ତେଣୁ କୁଳାସୁଖୀ ତୋର ସତ୍ୟତା, ପ୍ରଭୁ
ନିକଟରେ ମିଥ୍ୟା କହୁକା କି ତୋର ନୁହେଁ, ଏହିପରି
କହେ । (ପ୍ରବଚନ) ସ୍ତ୍ରୀଶ୍ବେ ! ଜବାସନ ସମୟରେ କେ
କହିବନି ଥିଲେ ।

ସୁକୁତି—ତେବେ ପୁଅକୁତ ଘାଟକଣି ଦେଖଣି, ତାଙ୍କ ନାମ କଅଣ

ବଳା—ଏସବୁରେ ଯେତେବେଳେ ଅଛି ? ତାହାତ ନାମ-କରଣ ମୁଁ
କରି ନାହିଁ, ତେବେ ତିନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ତେଣେ ଆସୁନୁ
ସୁଦ୍ଧା-ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କ ନାମ ଥୁବ ।

ସୁକୁତି—ତେବେ ତ ଏହା ମୋ ଆଗରେ କହୁ ନାହାନ୍ତି ।

ବଳା—ଉତ୍ତମତଃ କହ) ଦେବ ! ସେ ଚିଲ ତ ସବୁବେଳେ
ତାଙ୍କ ମା ଚିତରେ ଅଛି, ପ୍ରଜାତାୟିକା କାହାଣୀକୁ ମୁଁ ତା
ଜଣା ଏକାବେକେକେ ଲୁଲୁ ଲାଭୁଛି ।

ସୁକୁତି—ଏ ପିଲାକୁ ଦେଖିବାର ଲାଜା ଦୁଇଛି ।

ବଳା—(ସୁକୁତି) କାଳକଟକ ପଡ଼ି କହ ଦିଶୁଥିବାର ଲାଜା
ଦେଖିବ କ ?

ବଳା—(ସୁକୁତି) ଦେବା ମୋ କଥାରେ ଅବଶ୍ୟକ କହ ଚିଲକୁ
ଦେଖିବାକୁ ସୁଖି ଲାଜା, କହ, (ପ୍ରଜାତାୟିକା) କହ ଅଛି କେ !

ବଳା—(ପ୍ରଜାତାୟିକା) ଅଛି, ମୁଁ ।

ବଳା—କହ : ଏହା ଉପବନର ପଶୁ ମ ଗାଳରେ ଶୁଣି ସୁଲତ
ଅଛି, ତାଙ୍କ ଚିତରେ ପୁଅ ଥୁବକୁ ତାହା ଅଛି ।

ବଳା—ଅଛି, ଘୋଟକ ବାହାଣୀ ମଣିମାଙ୍କ ଶୁଣରେ ଦେଖା
କରିବା ପାଇଁ ଦ୍ଵାରରେ ଠିଆ ବସାଇଛନ୍ତି ।

ବଳା—ଏତେଇ ଦେଇ ଯାଅ ।

ବଳା—କହ ଅଛି । (ପ୍ରଜାତାୟିକା)

ବଳା—(ପ୍ରଜାତାୟିକା) ମଣିମା ! ଶୁଣୁବାର ବହୁ ବଳା ଆଜି
ଆଜି ଯେବେ ଏହାକାର ଅନ୍ୟାୟ ଦେବ, ତାହାକୁ
କହ ।

ସତୀ—(ସାକ୍ଷୀତେ) କଅଣ କଅଣ, କୁହେ କିଏ ?

କାନ୍ତୀ—ମୁଁ ଏହି ନଗରବାସୀ ବାମନ ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ,
ମୋର ନାମ ରାମା, ମୋର ବଡ଼ ଭାଇ ବୋଲି ଗୋଟିଏ
ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ନାମ କିଛି କେହି ମୋର ପଛ ପାଦର ଲକ୍ଷ୍ୟ
ଦେଇନାହାନ୍ତି, ମୁଁ ଭାରି ଭାବରେ ବୁଦ୍ଧ ମାନି ଶାରିରୀ ।
ସତୀ ନ ପାଦ ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟ କଥାକଥାକୁ ନ ଶୁଣି, ଅତି
ଏତାକୁ ଶେଷ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣି ଅସନ୍ନ, ବୋ ଦୁଃଖ
ନ ବୁଝିଲେ ଲାଗିଯିବ (ଶବ୍ଦ) ।

ରାମା—ଅର୍ଥେଣ । କୁହ କୁହ କୁହ କୁହ, କିଏ ଅଛି ?

କାନ୍ତୀ—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଅଜ୍ଞାନ, ମୁଁ ।

ସତୀ—କାନ୍ତୀ ! ବାମନ ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟଙ୍କ ଚାକିରୀ ।

କାନ୍ତୀ—ହେ ଅଜ୍ଞାନ, (ସମ୍ଭାବନ) ।

ସତୀ—ନାହିଁ ! ନମେ କି କିଛି ଦୋଷ ଦେଖ ?

କାନ୍ତୀ—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ସୁନା କେଉଁ ଦୋଷ ଲକ୍ଷଣରେ ?

କାନ୍ତୀ—ନା ପରିଣା ! ମୋର କେହି ଦୋଷ ନାହିଁ ।

ସତୀ—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ସଂସାରରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର କରଣ ଅଛି ତା
ମଧ୍ୟରେ ବାମନ-ପ୍ରାୟ କେହି ଦୁର୍ବଳତା ଚଳୁଥିବା
କାନ୍ତୀ କିମ୍ବା ତାହାର ଶ୍ରେୟଶୀଳ ବାହାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ,
କିନ୍ତୁ ସେହି କାଳ୍ପନିକ ଶକ୍ତି, ସେ ଯେ କିଛି
ଅପରାଧରେ ଧର୍ମପତ୍ନୀକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୋର
ଅନ୍ତରାଳ ଶୋଷିତ ନାହିଁ, ଅନ୍ତରେ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ
ଦର୍ଶନ ଉପକ୍ରମ ।

କାନ୍ତୀ—(ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟଙ୍କ ସହଚର ପ୍ରବେଶ କରି) ହେଉ ଅଭ୍ୟର୍ଥ୍ୟ
ଅସିରେ ।

012/891 452/MU 2322

ବାମନ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—ଅଳ୍ପ-ସଂଖ୍ୟେଷୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—ନମସ୍କାର ।

ବାମନ—(ହାତ ଦେଖେଇ) ସ୍ତ୍ରୀମୁଖେ କୁଶଳମସ୍ତୁ, ଶିଶୁମୁ-
ଛସ୍ତୁ, ଶୋଭାଳତ୍ରୟିନୀନାମ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ସମାଲୁ
ରୁଣ୍ଡ ହେତୁ ନିମ୍ନେ ଦେଖିଲେ ଅବା କି ତାହାହାର
ନିକଟ, ଏହି ଶିଶୁ ଆଦି ଦେଖାଇ ଦେଖିଲେ ତଦେଇ-
ଛନ୍ତି, ଯଶ, (ପ୍ରଜାପତି) ଯଶା, ନଗେ କାହିଁକି
ତଳେଇଛନ୍ତି ?

ସ୍ତ୍ରୀ—ଆଜ୍ଞା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଶ୍ରୀ ତ୍ୟକ୍ତ କହୁଛନ୍ତି ?

ବାମନ—ହଁ,

ସ୍ତ୍ରୀ—କାହିଁକି ?

ବାମନ—ସ୍ତ୍ରୀ କହୁଛନ୍ତି ଅଜ୍ଞାନରେ ଶ୍ରୀ ତ୍ୟକ୍ତ କଲେ ଉପ-
ପାତକ ହୁଏ ତହିଁରେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଯେଉଁ କା ସୁଦ୍ଧାସୁଖ
କ୍ଷେତ୍ର, କିନ୍ତୁ କିଏ କେବଳ ତ ସେ ଯାହା ପୂର୍ବ ଦେଖାଗଲେ
ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଖିଲେ ତାକୁ ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଘୋରରୁ
ସୁଦୃଢ଼ାଏ ମାତ୍ରକେବଳ ମୁଁ ଏହାକୁ ତମ ଦେଖିଲେ
ଜଣାଇ ଦିଅି ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ—(ହସତ) ଦୁଃଖ ଦ୍ରାହଣ ନଗେ ନୁହନ୍ତି ତହିଁ କହୁଛି,
(ପ୍ରଜାପତି) ଅମ୍ଭେ ତ ସେହି କାଳର ଶିଶୁକୁ ରୁକ୍ଷି,
ଆଉ ଏହି ଦେଖୁ ଶିଶୁ ଏ କାହିଁକି କହୁଛନ୍ତି ?

ବାମନ—(ହସତ) ଏଇ କହୁଲେ ଶୋଭାଲକ୍ଷ ପ୍ରୀତା ତମର
ଭାବେ ।

ବାମନ—ତେବେ ଶିଶୁର ଦେଖ, ଅମ୍ଭ ତାହାଦେ ଏଇ ଶିଶୁର
କିଛି ଆଜ୍ଞା ଆଜ୍ଞା ସାଧ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରା ବିଚାର କଲେ

ପରିବେଶନ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଘାସ ଶୁଣ, ଏହାକୁ
ଘାସୁଣି ଓ ପୁଅକୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ କ୍ୟାମଧରବାଦ ବନ୍ଧୁ ଏକାକୀର
ପିତା ନରେ ବେଳ ଦାଠରେ ପକାଇ ସ୍ୱଧାତ ଗାଣିଆର
ଆହୁନୁଆରେ ଘାସୁଣି ଓ କରନ୍ତି ।

ସୁଗା—(ବ୍ରାହ୍ମଣୀକୁ ଚାହିଁ) ଅର୍ଯ୍ୟେ ! ତୁମ୍ଭର ପିତା ଏ ପ୍ରକାର
କେତୁ କାର୍ଯ୍ୟକ କରୁଥିଲେ ?

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ—ମଣିମା, ଶ୍ୟାମା କେଲି ମୋର ଗୋଟିଏ କହୁ କରୁଣୀ
ଅଛି, ଗୋ କଣ୍ଠି କେଉଁ ମନ୍ତ୍ରପଣ, ଅତି କଷ୍ଟରେ ପୁରୁଷପତି
ତାର ଗୋଟିଏ ଅତି ପୁଅ ଯାଇଛି, ସେତେ ତ ତେ
କରୁଛୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଏହା ତାକୁ ଦେବତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଦ୍ୱାରା ଦେବ
ପତି ଦେଲେ ନାହିଁ, ମୁଁ ମୁଁ ଏବେ ମନେ ଏକାକୀ
କର୍ମ ହୋଇଲେ, ତୁମ୍ଭେ ଏହା, ଯେତେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ
କହିବେ । ଏହିପରି ତାକୁ କିଲେ ନରେ କେତୁ
କରିବେ ଦେଲେ ।

ସୁଗା—ଅର୍ଯ୍ୟେ, ସେ ଯାହାକିଲେ, ଖୋରଦ ଦେବାକୁ ଦେବ ।

ବାମନ—ଏ, ମୁଁ ଯାହାକୁ ଦୃଢ଼ ଅନୁଷ୍ଠାନେ କ୍ୟାମଧରବାଦ
ଘାସୁଣି ଓ କରନ୍ତି, ତାକୁ ଅତି ଶେଷେ ଦେବ, ଅତି
ବୁଦ୍ଧିମତୀ, ଏହା ମୁଁ କର ପାରିବି ନାହିଁ ।

ସୁଗା—କରି ଦେବ, ଅତୀତାତମ୍ଭ, (ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଚାହିଁ) ଅର୍ଯ୍ୟେ !
ତୁମ୍ଭେ କେତେକିଲେ ମନେ କେତେ ଦାନ ଯାବତ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ
ଏହାକୁ ମନେ ଗ୍ରହଣ ଅଟେ ।

ଭକ୍ତ—ସେ ଅଛି, (ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସହକ ପ୍ରହାର) ।

ସତୀ—ବହୁବ୍ୟସ । ସତୀକୁ ଦେଖେ ଯେ ଭୁବନ ଗୋର ବହୁବ୍ରା,
ଚାନ୍ଦି ଭାବ, ବୁଦ୍ଧିର ବହୁବ୍ରା ଶୁଦ୍ଧ ।

ବହୁ—କହର ?

ସତୀ—ବୁଦ୍ଧି ପାରିବ ନାହିଁ, ବୁଦ୍ଧିର ବାଧ୍ୟତା କହର ?

ବହୁ—ବୁଦ୍ଧିକୁ ସନ୍ତୋଷ କରବା ।

ସତୀ—ସନ୍ତୋଷକୁ କଲେ କହର ସତୀର ଅଭାବ କହର ?
ଅଭାବ ?

ବହୁ—(ସମ୍ଭବ) ସମ୍ଭବ ଦୁଇ ନିଶ୍ଚୟ ବ୍ୟବହାର କଲେକେ
ଏ କହର କେଉଁଠି ଅଛି । (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର) ମହାବଳ । ଏହି
ଦେଖିଲେ ଅବଶ୍ୟକ ମାତ୍ରାରେ, ଏ ସବୁ ସନ୍ତୋଷ କହର
କଥାଟା ଅସମ୍ଭବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଶଙ୍କାର ବହୁବ୍ରା
କାହିଁକି ?

ବହୁ—(ଧୂଳିର ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରଦେଶ କଲେ) ମଣିଷ । ଦେଖ ଧୂଳି
ଅସିଲେ ।

ସୁକୁମାର—ଏତେ ଚିନ୍ତା କଲ କାହିଁକି ?

ବହୁ—ଅଜ୍ଞ, ଧୂଳି ଅନେକ ଦିନକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି, ମହାବଳ
ଚିନ୍ତାକ୍ଷମାର ଶୁଣି କହ ମଣିଷ ପାଖ କେତେ ମାନବକୁ
କଲେକେ ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦେଶ କଲେ ଦୁଇଟି ଅବଶ୍ୟକରେ,
ଏହାକୁ କଲେକେ କାହାକୁ କେତେ ସନ୍ତୋଷରେ ।

ସୁକୁମାର—ଓଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ କହରକେତେ ଦିନ ସନ୍ତୋଷରେ ।
(ଧୂଳିର ମନସ୍ତାପ କଲେ କହର କେତେକେ ଧୂଳିରେ)

ବହୁ—ନା, ନା ! ଏ କେଉଁ ଶୁଣିବ ପ୍ରତି ?

ସୁକୁମାର—ଏତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ କହର କାହିଁକି ?

ଉଦ୍ଭିମ—କହୁ ପାନକୁ ।

ସୁରୁତି—ଏ ଗୋଟିଏ ଗୁଳିର ପୁଅ ତୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଗହର
ଚନ୍ଦ୍ର ।

ସୁରା—(ସ୍ଵରାଜ୍ୟ) ତେଜ, ଧ୍ରୁବ ମୋର ପୁଅ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି
ସବୁ କୁଣ୍ଡଳା ଦେଖିଛନ୍ତି, ତା' ପାଦପୁ-ସ୍ପର୍ଶ ଏ
ଭୟାନକ, (ଧ୍ରୁବ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦାତା ଦେଇ) (ପ୍ରକାଶ୍ୟ)
ବାପ ! ତୁ ମତେ ଚିହ୍ନିଛୁ ?

ଧ୍ରୁବ—ନା, ମା କହୁଛନ୍ତି ଧ୍ରୁବ, କଳା ତୋର ବାବା, ତାଙ୍କ
ପାଖରେ ଯେଉଁ ଶୁଣି କ୍ଷମିତ୍ଵେ ସେ ତୋର ସାନ ମା,
ସେଠାରେ ଥିବା ପିଲାଟି ତୋର ଜମା ।

ସୁରୁତି—(ସ୍ଵରାଜ୍ୟ) ଏହା ତ କଣିକା ଲବ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରାତ୍ମକ ଶାସ୍ତ୍ର
ଉଦ୍ଭିମ ତାକୁ କେଣି ଦେଇ ଦୋଷ, ଅସ୍ତ୍ରର ଲବ୍ଧରେ
କଥା କହୁଛନ୍ତି । (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ତୁ କଅଣ କହୁ
ପୁଅ ତୋର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେବାକୁ ଆସିଛୁ ?

ସୁରୁତି—(ସ୍ଵରାଜ୍ୟ) ଏ ଶୁଣି କେତେ କଷ୍ଟ, ଧ୍ରୁବ, କହୁଛ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥା କହୁଛ, ଏହାର ମନକୁ ପରିଚାଳିତ କରନ୍ତି
(ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ମହାବୀର ! ଦେଖନ୍ତୁ ଦେଖନ୍ତୁ ପାଖର
ପୁର ଉପରେ ଭିକର ଶୁଦ୍ରାକ ଜଳରେ ଗୋଳ ପଡ଼ିଲା
ଏହି ଚକ୍ରରୁ ।

ସୁରୁତି—ତୁମ୍ଭେ ଶେଷ, ଯେଉଁ କୁଳୁଣୀ ଅଗରେ ଚଣ୍ଡିନୀ ଚଉକା

ଧ୍ରୁବ—କହ ! ମୁଁ ତମ ଗୋଳରେ ବସିଛି ।

ଉଦ୍ଭିମ—ଅ ମୋ ପାଖରେ ବସିବୁ ଅ

ସୁକୁଚ—(କାନ୍ଦୁ ଶୁଣି) କୁଚିତ୍, (ଧୁକି ଶୁଣି)
କୁଚକିନ୍ୟ ! ଏ କୁଚକିନ୍ୟା ! ତମ ପାଇଁ ପାଖ ଖୁଦା
ନୁହେଁ, କୁଚକିନ୍ୟ ଆମନରେ କି କୁଅ ବସିପାରେ ?

ସୁକା—(ସୁଚି) ଅହ ! ସନ୍ତାନଟିଏ ପରେ ଦେଖି ଧୁକି ଏ
କାନ୍ଦୁ ଶୁଣି ଦେଖି ଦୁଇଟି ଧୁକି ଶୁଣି ଦେଖି,
କହିଲେ ପୁଣି ତା ପ୍ରତି ଧୁକି ଶୁଣି ଦେଖି ସନ୍ତାନ କି
ଦେଖି ମନ ପରେ ଏ ପ୍ରକାର କଲେବର ଦେଖି ତାହା
କହିଲେ, ଧୁକି ଶୁଣି ଆଜିକାଲି କିଛି ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ
କଲେବର କିଛି ଦେଖିଲେ କେଁ ତାହା କିପରି ନାହିଁ,
ଧୁକି ମନେ, ଦେଖି ଦେଖି ମନେ ଦେଖି ମନେ ଦେଖି
କଲେବର, ତାହା ଅନୁଭବ କଲେବର କିଛି କୁଅ
କଲେବର ନାହିଁ, (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) ଦେଖ ! କାନ୍ଦୁ ପ୍ରତି
ଏକାକି କଲେବର କିଛି କଲେବର ।

ସୁକୁଚ—କେତେ ଏକ ସୁଖର ଅଛି, କେତେବେଳେ କୁଚକିନ୍ୟ
କଲେବର କଲେବର, ଶୁଣି କଲେବର । (କିଛି କଲେବର)

କୋ—(କାନ୍ଦୁ କଲେବର) କେତେ, କୁଚକିନ୍ୟ କୁଚକିନ୍ୟ, କାନ୍ଦୁ
କଲେବର ।

ସୁକୁଚ—କିନ୍ତୁ କୋର ପ୍ରକାର କୁଚକିନ୍ୟ କୁଚକିନ୍ୟ କୁଚକିନ୍ୟ
କଲେବର କଲେବର ।

କୋ—(ସୁଚି) କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ
କୁଚକିନ୍ୟ କଲେବର ? କାନ୍ଦୁ ଏ କଲେବର କେତେ ସମ୍ଭାବ
କଲେବର କଲେବର କାନ୍ଦୁ । (ପ୍ରକାଶ୍ୟ) କଲେବର ।
କୋର କଲେବର କଲେବର କଲେବର କଲେବର, କଲେବର

କରିଥିଲେ ବୁଝି କୁହନ୍ତା । ପରମ୍ପରା ଖୋଜି ତାକୁ ଲବେଇ
ଦିଏ ।

ବିଜା—ପ୍ରଭୁ ଯାଅ । (ଚିତୁଷ୍କଳ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଧୂବ—ସାଜ ନାହିଁ ! ତଳା ଗଡ଼େଇଛି, 'ହୁଁ' ନ ଲଗାଉଅ, କହେ
ନାହିଁ କାହିଁକି ? (ସିଂହାସନକୁ ଉଠିବାର ଉପକ୍ରମ)

ସୁକୁମାର—(ଧୂବଙ୍କ ଚେରଦେଇ) ଦାସୀଗୁଣ ! ଗୋଡ଼ାଗୁଡ଼ା
ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତି କରୁଛି, ତୁମ ଦୁଧ ପତ୍ର ଲୋଭି କି
ତମ ଦୁଧ ଡେଇର, ତୁ ଏ ଲୁଗାରେ ଏ ପ୍ରାମଦ ଶୋଭା
ନୋହୁଁ, ଯେତେ କଠିନ ପରମ୍ପରାରେ ଅଭିନୀତକୁ ଗଳ୍ପ
କରି ମୋ ଗର୍ଭରେ ତଳି ଦେଉ, ତେବେ ଏଥିରେ କି
ପାଇବୁ, ଏ ପ୍ରାମ ତ ସାମାନ୍ୟ ପୁରୁଷରେ ମିଳେ ?

ବିଜୟ—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ତଳାଙ୍କ ଶୁଭି କଥାରେ ପଥରେ କହା ହୋଇଛି
ତା ଧୂବୁତ କହି କହୁଁ କହି ଯାଇ କହି ଦେଇଛି
କେମିତି, କୁହନ୍ତୁ—ଦୁଇଥ ପୋଷା କୁହୁନାକୋମଳ କାଳି
ତଳାକୁତ ଦୁଃଖରେ ସୁଖା ଗେଲେ ଦେଇ ନାହିଁ ! ଯାଉଛି
ଅତି କଳି କେଣି ପାଇବ ନାହିଁ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଧୂବ—(କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେବା କାଳ) ଶାବା ! ମ.ମା ମତେ ଶୁଣ
ଦେଉଛନ୍ତି, (ଶାବାକୁ ମନେ ଶୁଣି ଅଧୋମୁଖ ଦେଖି
ଯାଉଛି, (ପ୍ରସ୍ଥାନ) ।

ବିଜା—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ଅବା ! ଧୂବର କି ଲବଣ୍ୟମୁଖି, କି ସୁନ୍ଦର
କରନ, ନିଁ ହସିଲେ ନାସିବଣ ଦେଇ ଅତି ପାଠାରେ
ସେହି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କର, ତାହା ତଥ୍ୟର ତ

ମୁଁ ତୁକୁ ଆଜି ପରାଧୀନ କରିବି ନାହିଁ, ମୋର ବାଜା-
ପଣିଆକୁ ଖଦି; ମୁଁ ତୁକୁ ଶାଣିପଣିଆକୁ ଖଦି; ଓଷା !
ମୋର ବୁଦ୍ଧି ଶତବୁଦ୍ଧିଦେବୀଙ୍କ କୁଳ୍ୟ ବ୍ୟାକୁଳ
ଦେଖିବି, କି ଶାଣିପଣିଆ ଦେବୀ ? ଧୂଳି ତ ମୋର ମନକୁ
ସେଇ ଘୋରାଘଟ, ଶୁଣିଥାନ୍ତେ ତାର ଦେହକୁ ତୋ
ନତିର ଅଛି ବହୁ ଦିନ ଓ ରାତି, ଯିବି କୁହୁ ?

(ନେତାଙ୍କର ଘୋରାଘଟ)

ମୁଁ ତୁକୁ—ସ୍ଥାନ ଘୋରାଘଟ, ଯିବା ଶୁଣିବୁ ।

ସ୍ଥାନ—ଦୁଇ, ଶୁଣ, (ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ)

—

ତୁ ତୁମ୍ଭ ଦୁଇ ।

(ସମସ୍ତଙ୍କର)

(କିନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରବେଶ ଓ ଗାନ)

ସେ ଘୋରାଘଟ—ସେ ଦୁଇ,

ନତି ଅତି ଦିନି କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତି ଶୁଣିଲେ ମୋର ଦୁଇଟି,
ନତି ମଧୁର ନିତାନ୍ତରାସ ସେ ଦୁଇଟି ଦିନିଆ ଦେବୀ ଶୁଣିଲେ

ବଦ ।

ସୁକାନ୍ତର ଦୁଇ

ସୁମନ୍ତ ଦୁଇଟି-

କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର ଅତି ଲଜ୍ଜା ।

କିନ୍ତୁ ଦିନିଆରେ

ଅବଶ ଶାଣିପଣିଆରେ

ଦେବୀ ତାର ଦୁଇ ଦୁଇ ଦେବୀ । ୧ ।

ନା ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ନବ ଦେଲେ ହେବୁ ମରୁ
 ନାଶିତ ପ୍ରମଦା ଲୋଲି ଗାରି ନା ।
 ଯେ ନମଣ ଭଣି କୁଅର ଅବସ୍ୟ
 ଦୂତେ ଚାରି ଭବସିନ୍ଧୁ ଘର ନା । ୨ ।
 ଦୁଇକୁ ଅନୁ- ବ୍ୟାଧି ନାଶି ତନୁ
 ବାବୁର ଗାତର ଗାତା ମାଡ଼ିନା ।
 ଜବ ହତଭାବେ ପୁଣି ଅଶ୍ରୁକରେ
 ଧରି କରଇ ସେ କହୁ ଚାଡ଼ିନା । ୩ । ପ୍ରହାର)

ତୃତୀୟ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ ।

(ଅନ୍ତଃସ୍ଥାନ)

ପ୍ରବୁଧ—(ବସି) ଅତି ମୋର ଦୃଢ଼ତା ଯେଉଁ ବ୍ୟ କୁଳ ହେଉ
 ତାହାଁକି ? ମୁଁ ତ । କେତେ ଅପେକ୍ଷା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କରି ନାହିଁ
 ଗୋକୁଳ ହିଁ ତାଙ୍କରେ ତାହା ଦେଇ ନାହିଁ, ସ୍ଵାମିଙ୍କ
 କଣି ଅଭିମତ ରଖି, ଦିଅନ୍ତା କହ ନାହିଁ, ଭାବିବ
 ଧୂଳିଦର ଶ୍ରୀ ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଶୁଭ-ବିଷୟକର ଅବସ୍ଥା ନ
 ନାହିଁ, ଅନ୍ତରା ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଅତୀତ ନିରାଶ୍ରୟ ଶୁଭ
 ନେଇ ନାହିଁ, କାହାକୁ ପରାସ୍ତ ? ତବ ମୋର ଏ
 ବେଦନାର ହେବୁ କହୁ ? ନୋକର ମନ ନାଶିବାପା
 ମୋକୁ ଗଢ଼େଇ ଶୁଣ, ସେତେ ଅବସ୍ଥା ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ମା—(ହସେଇ ଇଚ୍ଛା) ମଣିଷା କଥା କହନା କରୁଛନ୍ତି ?

ସୁତ—ତାହା ମୋ, ତୁ ତ ଅନେକ କଥା କହୁଛ ।

ମା—କହୁଛ ?

ସୁତ—ତୋ କଥା କହବା ମାତେ ତୁ ଅତି ପହଞ୍ଚିଛ ।

ମା—ମୁଁ କଅଣ କଲକ ମୋ କଥା କହୁଥିଲେ ?

ସୁତ—ତୋହର ବୁଦ୍ଧି କୋଣରେ ତ ମୁଁ ଆଜି ଏତେ
ସାଧୁକାଳେ କହାଇଛି । ତେବେ ତ ମହାବାହାଦୁରୀ
ପାରିବ ନାହିଁ, “କଥା କହୁଛ” ପରୁଛୁ କଥା ?

ମା—ଆଜ୍ଞା, ଶୁଣିବୁ କହୁଥିବୁ ଏହି କଥାଟା ମହାବାହାଦୁରୀ ।

ସୁତ—ତୁ ଯେଉଁ କଥାରେ ପାରିଥିଲୁ କଥା ମହାବାହାଦୁରୀ ?

ମା—ଆଜ୍ଞା, କହାବୁ ଏହି କଥାଟା କେବଳାମାନେ ଶୁଣିବା
କହୁ, ମୁଁ ତ କହୁଛି ? ତେବେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣିଲୁ କହୁ
କହ ।

ସୁତ—ଆଜ୍ଞା ମୋର ନାମ କାହିଁକି ଅମୃତାବତୀ କହୁଛୁ କହୁଛୁ
କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ ।

ମା—(ଉଦ୍‌ଘୋଷ) “ପାରିବାହୀ ମନ କୁଟୁମ୍ଭରେ କହୁଛୁ”

କାହା ।

(ଚକ) ଏହି କଥା କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ ।

କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ

କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ । କହ !

କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ

କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ କହୁଛୁ

ପୁଣ୍ୟକରେ, ତିନି ଅତି ଘଟକେ
 କାହିଁ ତ ଏ କବିନ
 କନକରା କଳ୍ପେ । ୧୧ ।
 ଅପନ ଗର୍ଜନ ପୁଣି କାହିଁ
 ହେଉ ହେଉ ହେଉ, ତଳେ ସରଳ
 ଶରଣ୍ୟ ନାହିଁ, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ
 ଦୁରୀ ଶୁଭଳ,
 ଭବେଷ ଗନକମ୍ପ । ୧୨ ।

ସ୍ବରୂପ—ତଳ କାହିଁ ନାହିଁ ଶବ୍ଦ, ତଥାପି ତଳେ ଧ୍ରୁବକୁ
 ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ପ୍ରକୃତି ଉପୁତ ଦେଖାଦେଇ ତଳେ ମୋର ଶରଣ
 ଅଶ୍ରୁକା କହୁ ଅଶ୍ରୁକା ତଳାଘାତ, ଲବେ ଶୈବ୍ୟ
 ତାତଳୁ ନୁହେଁ ।

କମ୍ପା—ସେ ଅଳ୍ପ (ସ୍ବରାଜ)

ସ୍ବରୂପ—(ସ୍ବରାଜ) ମନ ଯେଉଁଠି ଶବ୍ଦକ୍ରମ ସେଥିରେ ସେ କଳି
 ଉପପ୍ରବ ନ ଶବ୍ଦ ତାହା ନୁହେଁ ତଳେ ମୋର
 ସେହିଭାବରେ କଳି କଥା ନ ଶବ୍ଦରେ ଶବ୍ଦ ।

କମ୍ପା—(ମାୟାବ ସହଜ ଗୁଣକମ୍ପ) ଅଳ୍ପ, ଏହି ଅଳ୍ପ
 ମାୟାବ ଦ୍ଵାରରେ ଉପ ମାୟାସରେ ତାହାମଣିତ ।

ଅଳ୍ପ—(ସ୍ବରାଜ) ଶୁଭ ଏକାଠି ଶବ୍ଦ ମାନେ ମାନେ ଶୁଭାଦି,
 କେତେ ମନାସୁଣି କେତେ କଳି ସ୍ବରାଜ ନାହିଁ କ
 କଳାଏ ତଳେ ତ ମାୟା ସ୍ବରାଜ ଶରଣ୍ୟ ନାହିଁ, ଅଳ୍ପ
 ଶରଣ୍ୟ (ସ୍ବର) ହିଁ, ଅଳ୍ପ ସ୍ବର ମାୟାବ କେତେ
 ମୋଟାଏ ସ୍ବରାଜେଷ ଶବ୍ଦାଦି, ଏହା ତାହାଧ୍ୟାତବ୍ୟ ।

ସ୍ୱପ୍ନା ଦେଖି, ନାହାନ୍ତାଣୀ ତ ହିତରୁ ହିତରୁ ବୋଲି
 ଚିତ୍ତ ଗୋଚର ହେଉଛି, ଅନ୍ନ ବାହାସ ନିମୋଦିତ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ
 ହୋଇ ପାରେ (କାହାକୁ ପାଣି ବାହାର କରି ପ୍ରକାଶେ) ।
 ମଙ୍ଗଳେ ଭବିଷ୍ୟନ୍ତ, ଶୁଣୁ ମଙ୍ଗଳେ ମଧୁସୂଦନଃ । ମଙ୍ଗଳ
 ପୁଣ୍ୟକାଶୋନମେ ଚରୁତୟନୀ । ଯୋଗବାନ,
 ସପ୍ତମା ୧୦ ଦିନ, ମୁକ୍ତିରୁ ଚରଣ ଦ ୨୫୩୦,
 ଦୁଷ୍ଟତା, ୨୫ ଦିନ, ଧୃତି ଯେଉଁ ଦ ୧୮୨୮, ବାରିକ
 କରଣ ଦ ୧୫୮୧ ଲଗା, ଇନ୍ଦ୍ରୀୟ ୧୦ ତଳା ୨୫ ଦ
 ତୋରୁ ମାଦନସର ୧୮ ଦିନ, ବୃଷକୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ସିଂହକୁ
 ଦ୍ୱାଦଶ, କର୍କଟକୁ ଏକାଦଶ, ଚିତ୍ରକୁ ଦଶମ, କର୍କଟକୁ
 ଦଶମ, କୁମ୍ଭକୁ ଅଷ୍ଟମ, ମିଥୁନକୁ ସପ୍ତମ, ଧନୁକୁ ଷଷ୍ଠ,
 ମକରକୁ ପଞ୍ଚମ, କୁମ୍ଭକୁ ଚତୁର୍ଥ, ମୀନକୁ ତ୍ରୟୋଦଶ, ମେଷକୁ
 ଦ୍ୱିତୀୟ, ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାକୁ କୁମ୍ଭକୁ ଅନ୍ନ ଚରଣ
 ଦେ, ।

ବିଷ୍ଣୁ—ଅବଧାନେ ! ଗୋଟିଏ କହୁ ଚେତେଇର, ମୋ ନନ
 ବାହୁର ଅନୁକ ଦେଖନ୍ତୁ ?

ଅନ୍ଧା—ଅଜ୍ଞ, ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ରହ୍ମରେ ପ୍ରସ୍ତ କରନ୍ତାଏ ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ର
 କହୁଛି “ପ୍ରଚେନ ଚଳନାଦିଶେତୁ” ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ
 ଦଳିଆ, ଦିଅଦଣ୍ଡ, ଆର୍ତ୍ତୀଏ ଗୁଣକ, “ଗୋଟିଏ ନିବୃତ୍ତ,
 ଗୋଟିଏ ପୁଅ, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ପୁଅ, ଚିତ୍ତ କଲଣା କେବେ,
 ଅଛି ଗୋଟିଏ ଯଦା ଅଗରକୁ ଅଛି ଯଥା ।

ବିଷ୍ଣୁ—ତମ୍ଭ, ଅବଧାନେ ଯାହା ଦେଖୁଛନ୍ତି ଅଛି ଦେ ।

ଅନ୍ଧା—ଏହି ଅଛି (ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଓ କାହିଁକିଶି ପରେ ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ
 ଅଛି ଦେଖ ।)

ଅଗାଧୁ : (କହି ଅଗାଧୁ କହୁଁ କାହିଁ ବାରି ଭାବିବା ଓ ନ କହିବା
ଭାବ ମାରିବା) ଶୁଣୁ ତେବେ ବୈଶ୍ଣବର ଅବଳ କରୁଛନ୍ତି ।

ସୁକୁତି—ସୁଁ ତ କେହି ଶୁଣି ବୈଶ୍ଣବର ଅବଳ କର ନାହିଁ ।

ଅଗାଧୁ—ଅଜ୍ଞ, କେତେବେଳେ ଅନେକ ସାଧୁ ଅବଳୁ, ଶୁଣୁ
ନାହିଁ ତାହା ପାଇଁ ମାନ୍ୟ ।

ସୁକୁତି—ହୋଇପାରେ, ଏହାତ ଦଳ କଅଣ ।

ଅଗାଧୁ—(ନାକରେ ଆତମାର) ଅଜ୍ଞ, ଖୁବ୍ କହୁଛ ଏ
ଦେଖିବେ ଗୋଟିଏ ବେଳେ ଶୁଣୁନି କିମ୍ବା କିଛି
ହେବ ।

ସୁକୁତି—ଅଛି ତ କିଛି ହେବ ନାହିଁ ?

ଅଗାଧୁ—ନା

ସୁକୁତି—ଏହାର ପ୍ରତିକାର କିଛି ଅଛି ?

ଅଗାଧୁ—ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତିକାର କିଛି କରୁ ପୁରା ।

ସୁକୁତି—ହଉ, ତେବେ ତମେ ଯା, ମନେଇ ଭାବିବୁ ବେଳେ
କିଛି ହେବ ଅବଶ୍ୟକ କିଛିବା; କେ ମାଧବ !
ଏ ଜଗତରେ କେହି ।

(ସୁକୁତି ଓ ଅଗାଧୁ ଶୁଣି)

ମାଧବୀ—(ଗୁଲିଆ କର) ଅବଧାନେ, ଶୁଣିଲୁକି ବାଜି,
ସୁଁ ସବୁ ଅଜ୍ଞା ତାହା କେହି କିଛି । (ଅନନ୍ୟତା କରୁଛି
କେହିକିଛି ।)

ଅଗାଧୁ—(ଶୁଣିବ କାହିଁ କାହିଁ ହେବ) ଅଜ୍ଞ ତ କେହିକିଛି
କିଛି ବେଳେକିଛି ହେଉଅଛି, ନାଦାଦାଶୀର ହେଉ
ହେଉ ଦେଖେଇ ତା ପରେ କିଛି ହେବ (ସହାନ)
ଓ ସହାନ ।

ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଅବ ।

ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ।

ଅବସ୍ୟ କୁଣ୍ଡଳ ।

(ସୁମନ୍ତ ଓ ଦାଶୀ ମାଳତୀ)

ମାଳତୀ—ମାଳତୀ ! ମାଳତୀ !

ସୁମନ୍ତ—କିଏ କୁଣ୍ଡଳ ?

ମାଳତୀ—ପାଞ୍ଚ ତ ବାରି ଗୋଟିଏ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଦେଖେ (ସୁମନ୍ତ ଓ ଦୁର୍ଗା ପ୍ରବେଶ) ଅଛନ୍ତି, ମୋ ମଉଳି ମୋ ଗାଧକୁ ଆସିଥିଲା ।

ସୁମନ୍ତ—ମାଳତୀ ! ପୁଅ ତ ଏତେବେଳେ ଯାଏ ଆସିଲା ନାହିଁ, ତାକୁ ନ ଦେଖି ମୋ ମନ କାହିଁକି ଭାବି ଉଠିବେଇଛି ।

ମାଳତୀ—(ସୁମନ୍ତ) ଶୁଣ । ଗୋଟିଏ ଦେଖେ ପକ୍ଷୀ ଲୋକ, ତେଣୁ ଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତରେ ତାହାକୁ ବୋଲି ଏହାକୁ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଅବୁଲ ଦେଉଛି, (ସୁମନ୍ତ) ମଣିଷ ! ବାସ୍ତବିକତା ଦେଖ, ଦେଖ ଆସିଲା ପ୍ରାୟ ।

ସୁମନ୍ତ—ମାଳତୀ ! କୁ ତ ଜାଣୁ ମୋର ପୁଅ—ପାଞ୍ଚ ସବୁ ଯାଇଛି, ଦେଖନି ତାହାକୁ ଅଳ୍ପକାଳ ଘର ସେଇ କୁଣ୍ଡଳ ଦେଖିଲେ ବୋଲି ସବୁ କୁଣ୍ଡଳ କିଏ ଦେଖିବ ଦେଖିବ ତ କି ଦେଖି ପଡ଼ି ନିଜର ସେହିଭଳି ଦେଖି ପଡ଼ିଲେ, ତୋହର ଘର କୁଣ୍ଡଳ ବାହାରି; କୁ ଯେବେ ଲୋକାସକ୍ତ ପୁତ୍ରାଦିକୁ କହୁ ପ୍ରକାଶ ଦେଖି ମାରିଅଛି ଦେଖ ତ ଯାହା, ତେଣୁ ସେ କହୁ ପ୍ରକାଶ ଦେଖି ମାରିଅଛି ଦେଖ ତ ମୁହେଁ, ଅଳ୍ପ ପୁତ୍ରାଦିକୁ କହୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ସେ ମଠକୁ ଲୋକ ପ୍ରାୟ ଯେତେବେଳେ ଆସୁ ପ୍ରକାଶ କହୁ ନାହିଁ,

ଏଣିକି ସେଇଟିକି କିପରି କହେଇବି ସେହି କହୁ ! ମୋର
କରୁଣା ତାହା ପରାୟଣ, ତୁମ କରବ ?

ମାଳତୀ—ଅଜ୍ଞ ରଜା ତୁମେଇ ଦେଉଥିବାରୁ ମନେ କରୁଛି
ଖାଇବା ପିଇବାକୁ କିଛି ଠିକ୍ କର ଦେଇ ଥାଉଛି ।

ସୁମତି—ମାଳତୀ ! କୁ କି ବାସ୍ତାଣୀ ଦେଲୁ, ପୁଅକୁ ଅତି ପାଖରେ
ଦେଲା, ଯେଉଁ ରଜା ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ନାହିଁ
ସେ ଅଜ୍ଞ ଜାତି ଶାସକାବଳ ଠିକ୍ କରୁନାହାନ୍ତି, ତୁମେ
ନାବାବ ଅଛୁ ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରମଣିଣୀ ଥିବୁ, ପୁଅ ଯେତେକ ଶ୍ରମଣେ
ହୋଇ ଅତି ଯେତେକ ମୋର ପୁଅଙ୍କର ଶ୍ରମଣ । (ମୁଁ ତୁମ୍ଭ
କୁଳ ଦେଇ ଶୋଭା ।)

ଖଇରା—ମଣିଆ ! କୁଳ ହୁଅନ୍ତୁ, କୁଳ ହୁଅନ୍ତୁ, ଏପରି କାହିଁ
କହିଛନ୍ତି ?

ସୁମତି—କୁଳ ଅଟେ ଶ୍ରମଣ ନାହିଁ, କହୁଛୁ କହୁଛୁ ଶ୍ରମଣ
ପାଖରେ କୁଳୁଣୀ ସୁନ୍ଦର ଅଛି ସେଇଥିରେ ପୁଅ
ସେଠାକୁ ପଡ଼େଇବାପାଇଁ ମୋର ଲଜ୍ଜା ଦେଇ
ଥିଲୁ, ପୁଣି ଶ୍ରମଣ ସେହି .. କହୁଛୁ ଶ୍ରମଣ
ଅଜ୍ଞାନରେ ମନ ଏତେପରି କରୁଛି, ଏକଥା କୁ
ଅଜ୍ଞ କୁଳ ଅଧିକ କରୁଥାନ୍ତେ, ଏହି କୁଳରେ ପଡ଼େ
ସନ୍ତୁ ଏହି କୁଳୁଣୀ, ତାକୁ ନ ଦେଖିବାପାଇଁ ଏ ମୋ
ପ୍ରଣାମ ଅଛି । (ଶୋଭା)

ମାଳତୀ—(ସୁମତି) ଯାହା ଏ ଶ୍ରମଣକୁ କାହା ସତ (ସତାଣି)
ମଣିଆ ! କୁଳ ହୁଅନ୍ତୁ, କୁଳୁଣୀ କୁଳୁଣୀ ଅଛି
ଏମିତି ସବୁ କହୁ ହୋଇବେ, ତାହାସ ବାଦପୁରୁଷ
କୁଳ କହୁଛି ।

ସୁଲତ—ମାନକ ! ଗୋଟିଏ ନଦୀକୁ “ଦାଣୀ ବୁଢ଼ାଠାରୁ ଦୁଃଖୀ
ନାହିଁ, ସୁଖୀ ବୁଢ଼ାଠାରୁ ସୁଖ ନାହିଁ” ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ
ଦେଲା ଧୂଆଁ ସୁଖ କିପରି କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ନାହିଁ, ଅସିଲୁ
ଦାଣୀ କହୁବା ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ, ଯେ ମୋର ହୃଦୟକୁ
“ଦେବତା, ଯାହାଙ୍କ ଦେହରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନନ୍ତ
ବସନ୍ତ ନାହିଁ, ସେହି ଏକମାତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପ ଅସ୍ୱାସ ସ୍ୱାମୀ
ସେତେବେଳେ ମୋତେ ପଦ ବର ଦେଇଛନ୍ତି, ଆଉ
କେଉଁ ମାନବ ମୋର ଦୁଃଖ ଦେଖିବ ? ଏହା ସେହି
ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଭକ୍ତବୀର ଦୁଃଖ ଦେଖି ଉଠନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ
ଦିନକୁ ତାଙ୍କ ତାଙ୍କ ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ଉଠାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ମୋ
ଦେହା କରାଳକୁ ସେ ଧୂଆଁ ସୁଖ ନାହିଁ, ଆଉ
କେତେ ତାଙ୍କ ।

ମାନକ—(ଦେଖିବାକୁ ଶୁଣି) : ଦେଉ ଅମ ଲବ୍ୟାସ୍ୟ
ଅନେକ ।

(କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଧୂଳିର ଦେହ)

ସୁଲତ—(ଗୋଟିଏ ନଦୀକୁ ଦେଖିବେଳେ) କରେ ! ମୋ କାନ୍ଦ
କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ, ମୋ ଧନ କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ?
(ନିଜେ କାନ୍ଦିବା)

ମାନକ—ମଣିଷ ! ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ, ନାମ ଦୁଃଖ ଦୁଃଖ,
(କାନ୍ଦ କାନ୍ଦିବାକୁ ଧୂଳିର ଦେହ ଅସିଲୁ କହୁ ଦେଖିବା)

ସୁଲତ—ମୋ ଦୁଃଖର କି ! ଦେଖିବାକୁ କିଏ ମାନକ କି କିଏ
ଗାଳ ଦେଲା ତହିଁ ନାହିଁ ନାହିଁ ?

(ଧୂଳିର ଦେହ ଦେଖିବାକୁ ଧୂଳିର ଦେହ ଦେଖିବା)

ମାଳତୀ—ଅଜ୍ଞ, କେତେକେଲେ ମୋ ମନ୍ତ୍ରଣା କହୁଥିଲ ଏ ଶାଓ
 ଭାବ ଦୋଳରେ ବସିବାକୁ ଶୁଣି କରୁ ଶାଓ ମଣିବ
 କେନ୍ଦ୍ର ଦେଇ କହଲେ "ଏ ଜଗତେ ସକଳେ ହାସନରେ
 ବସି ଥାଉଛୁ ନାହିଁ, ତବ ଭର ମୋ ପେଟରେ କର
 ଦେଲେ 'ବସିବୁ' ରଜା ତହିଁ କହଣେ ନାହିଁ ତ
 କୋକିଳ ନେଲେ ନାହିଁ, ଏଇଥିପାଇଁ କାନ୍ଦୁଥିବେ ।

ସୁଗନ୍ଧ—କାହା ! ଏହି କଥା ?

ଧ୍ରୁବ—ହଁ, (ସ୍ବେଦନ)

ସୁଗନ୍ଧ—ତାହା ! ସୁଗନ୍ଧ ଯଦା କହୁଛି ତାହା ସତ । ଯେତେ
 ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମିକ ଭାବ ପୂର୍ବ ବୋଲ କହୁବାକୁ ଶୁଭା ଲାଗିବ
 କୁଅଛି, ସେ ଅନ୍ତ ପଡ଼ୁଆଇ ଲୁହାଅରେ କଟକଟେ
 ଶୋଇ କାଳ ତାହୁଁ, ତାହାଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ତୋର ଜନ୍ମ
 ରୁ ସକଳେ ହାସନରେ ବସିବୁ କହଇ ? ଯେତେ
 ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାତ୍ମିକ କଟକଟେ ପେଟରେ ପୁରାଇ କର
 ଥାଉଛୁ, ତେବେ ଉଦ୍ଧୃତତରୁ ବଳ ଉଦ୍ଧୃତତରେ ବସିବୁ
 ଭାବ ଶକ୍ତି ହାସନ କଥା । ମଣି, ମୋ ଅଂ ! ଅଜ୍ଞ
 କାହାଣୀ ।

ମାଳତୀ—ତବ ତ କଲେ କି ଉଦ୍ଧୃତତ କେଳି ଠାକୁ ?

ସୁଗନ୍ଧ—ଅଜ୍ଞ ! ଧୈର୍ଯ୍ୟ ତ ଖୋଳଲେ କିଏ ମଣି ପାଏ ?

ଧ୍ରୁବ—ହଁ, ମା, ସୁଁ ତବ କହବାକୁ ଅଜ୍ଞ ଯିବ ।

ସୁଗନ୍ଧ—କା ! କୁ ତ ଅବସ୍ଥା ହାତରେ ଶୁଭ ଶାଓ ଶାଓ ନାହିଁ
 ଶାଓ ପରି ନାହିଁ, କହ ଦେବୁ, କହ ଦେବୁ, ଅଜ୍ଞ
 ବୁଦ୍ଧବେଦବେଦରୁ ମରା ଶିଖିବୁ, ତେବେ ଭାବ ତବ
 କହବାକୁ ଯିବୁ, ଏହିକଣି କେଉଁଠି ଯିବୁ ?

ସୁକୁ—ତା, ତା, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯିବି ।

ସମଜ—ମଠି ! ଏ ତ ବୟା, ଭୁତ ମୋର ପ୍ରାଣ, ମୋତେ ଶୁଣ
କୁ ତବ କଥାକୁ ଶୁଣି ମୁଁ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ? ତେବେ
ଶୁଣ କୁ ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବୁ ମୁଁ ତୋର ଖବର ଖବର
ଯିବି ।

ମାଳିନୀ—ଆଜ ! ତମକୁ ଦଣ୍ଡେ ନ ଦେଖିଲେ ତ ଆଜି ଦୁଃ
ଖଭର, ତମେ ମାମାଙ୍କୁ ଶୁଣି ଦେଖି ଅଳ୍ପକୁ ଯିବ ?

ସୁକୁ—(ସ୍ମରଣ) ମାମାଙ୍କର ମୋତାରେ ଯେଉଁର ସ୍ମୃତି ଦେଖୁଛି,
ତେ ମୋତେ କହୁଛି ଶୁଣି ଯେତେବେଳେ, ତେବେ ଆଜି
ସୁଖରେ ଲୁହ ଗଲେ ଯିବି ।

ସମଜ—କାହିଁ ! ଆଜି କୁହୁଛି ତଥ୍ୟ ? ଆଜ ! ଆଜି ଆଜି
ଶୁଣିବୁ ଆ, ଅନେକ ବେଳକୁ କିଛି ଜାଣ ନାହିଁ,
ତଥ୍ୟ ସବୁ ଜାଣୁ ଆ ! (ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟାଜ୍ଞା)

(ସୁକୁ ବନ୍ଦ୍ୟାବନ୍ଧୁ ଭବନ ବାହାର ପ୍ରବେଶ କରି ଗଲେ)

ଗୀତ ।

ଆଜି ତ ଖୁବ୍‌ର ଉଦ୍‌ ଉଦ୍‌

ତବନ ଶିଖରି ଶୁଣିଲେ ।

ତଳେଲେ ଶେଷେ ମାଳିନୀ ତରଳ

ତରଳରେ ଦେହେ ରକ୍ତରେ । ତତ ।

ଆଜି କୋଇ ଶ୍ରୀତ ସୁଅକୁ ଲୁଗିଲେ ।

ଭବେ ଶୋଭାପାଦ ଚଳେ, ଚଳେ ।

କୋଇଲି ଶୁଣେ ନିଜର ଚିତାକୁ ।

ଏବଂ ଶୁଣେ ଶୁଣିଲେ । ୧ ।

କେତେ ଗାନ୍ଧୁକ, ଶାଢ଼ୀ-କଢ଼ି ଠାଉ ।
 ଅଥା ଲଗାନ୍ତେ ପଞ୍ଜିକା ଗୋ କାଉ ।
 ଶୁଣି ତାହୁଁ ଶୁଣି ତାହୁଁ
 କଥାକାଁ ଯେ କା ପକେ । ୨ ।

(ଲାଠି ନାଚି ଗାୟନ)

ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ

ବୁଝନ୍ତୁ ବୁଝନ୍ତୁ ।

(ଅପମୁଦାବଦନ ସ୍ୱର ଗାୟନ)

ଅଗାଧ—(ସେପକ୍ଷୀକୁ ବୁଲିଲା, ବୁଲିଲା, ତାକୁ ପଚାରିଲା ଭଳି)
 ଚାଲ ! ଶୁଣି ନାହିଁ କାହିଁ ?

ବୁଲିଲା—(ସେପକ୍ଷୀ ତଳେ) ଅଜି କାହିଁକୁ ଯାଅ ତାକୁ ପଚାରିଲା
 କାହିଁ ? ବୁଲିଲା କାହିଁକି ଅଜି ଅଗାଧପକ୍ଷୀ ତାକୁ
 ପଚାରିଲା ।

ଅଗାଧ—ଅଗାଧ ! ମୁଁ କାହିଁକି ତାକୁ ପଚାରିଲି କି ?

ବୁଲିଲା—ଏହି କାହିଁକି ଅଜି, ହେଉଛି ପାରି ତ କାହିଁକି କାହିଁକି
 ଅଗାଧ ବୁଝି ଯେଉଁ ଦେଖିଲେ କାହିଁ, ଅଜି କାହିଁକି
 କାହିଁକି ଅଗାଧପକ୍ଷୀ ବୁଝି ଏହି ।

ଅଗାଧ—ତୁ ନିଜେ କାହିଁକି କାହିଁକି, ତାହା ଗୋ କାହିଁକି
 ବୁଝି କାହିଁକି କାହିଁକି, ମୁଁ ତାକୁ ବୁଝି ବୁଝି କାହିଁକି କାହିଁକି ।

ବୁଲିଲା—ତାହା କାହିଁକି କାହିଁକି କାହିଁକି, ତାହା କାହିଁକି କାହିଁକି
 ବୁଝି କାହିଁକି, କାହିଁକି ମୁଁ ବୁଝିଲି ? ଏହା କାହିଁକି କାହିଁକି ।

ତେଣୁ ତେଣୁ ଦୃଢ଼ତା ଦାଉ, କୁଅବୁଦ୍ଧିର କେତେକେ
କଲକଳ ଚଳିବିନି, ଧୂଳି କାଟି କାଟି ଯିବି । ନେଇ ତ
କି, ଦେଖିବି, ସେଥି ଉପରେ ମୁଁ ନ ପୁରୁ ଅଛୁ ମୁଁ
କହି ଦାବି ଦାଉ । ଏହିପରି ମନେ ମୋ ମନେ ଚେଇ
ଉଠିବି ।

ଅଗାଧ—ଆଲୋ ! ମୁଁ କହିବି କିଏ କହିବି, ଅଳ୍ପ କଥା
କହିଲୁଣି ତୁ ମତେ ଯୋଡ଼ି ତାଙ୍କ ମାବୁଛି, ଦର ଦର
ତୋ ପର ବୁ ବ୍ୟାଧି, ମୁଁ ବୁଝାବୁଦ୍ଧି ବାରିବି ।

ଧୂଳି—କୃପା ଯିବି ବୋଲି ବାଟରେ କିତ ତଥା କାହିଁ କର
ଲେଉଟି କହିବି ।

ଅଗାଧ—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ମହାହାସରେ ସେ ଚାହିଁବି, “ବୁଝା ବୁଝି
ଶବ୍ଦ” କିଏ ବୁଝିବୁଦ୍ଧିବୁଦ୍ଧି, ସମସ୍ତେ ତ ବୁଝିବୁ
କାଣି ସୁଖରେକ ନ ବୁଝିବୁ ।

ଏ କଥାରେ କିଏ ବୁଝି ମାଉଁ, (ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ଆଲୋ !
ମହାହାସୀ ମତେ ଯୋଡ଼ିବି କିଏ ବେଦବୁଦ୍ଧି, ତାକୁ ବାଟ
କରି ଦର ସିତ, ଦରକୁ ମାରିବି କାହିଁ ? ଦେଇ କିଏ
ଦେଖ, (କିଏ ଦେଖେଇବି) ।

ଧୂଳି—(ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ବୁଝା ଯେତେ ସତକୁସଳ ବୁଝିବିବି ତେବେବି
କିଏବି ମୁଁ ବାରିବି କାହିଁ, କିଏବିବି ଶିତ ପାରିବି କାହିଁ,
କିଏବି କଥା କହି ବୁଝେଇବି, (ସ୍ବତନ୍ତ୍ର) ତେଣୁ
କିଏ ବାରିବି ଦେଖିବି କି ?

ଅଗାଧ—କାହିଁ ?

ଧୂଳି—ମୁଁ ତମ ଶାଢ଼ୀରେ ତେଜ ଦେଇ ବୋଲି କୃପା
କରିବିବି ଦେଖାକୁ ବାରିବୁ ।

ବୁଦ୍ଧିଶୀଳନ କୋଳରେ ଶୋଇଲେ ଯେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନ ନିଦ୍ରା,
 ଦେଖିଥିଲା, ଅଜଣା ନାହିଁ ଦେଲା ନାହିଁ, ଦେବ କି
 କପଳ ? ବିମଳାଙ୍କ ଘଟୁ ନିଆରେ ତ ବୁଦ୍ଧି ଶୋଷି-
 ଯାଇଛି, ଦୁଃଖିଆର ପୁଅ କୋଲ ମୋ ମନେ ଏବେ
 ଭାବିବେଲେ, ତରୁ, ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟାସରେ ଏହି
 କଳ୍ପବୃକ୍ଷର ଉତ୍ତମାମୟ ଫଳଟି, ସେହି ମୋର ଅନଳର
 ଶେଷରେ, (ସ୍ୱପ୍ନରୁ ଖୁଣ୍ଟି) ଏହା ଗତ କଳିଯୁଗର
 ଦେଲାଣି, ବିନୟ କଲେ ମାମା ଗୁଣିବେ, (ନେପଥ୍ୟରୁ ଖୁଣ୍ଟି)
 ମାମା ମାମା ! ତୋର ହୃଦୟର ସନ୍ତାନ ତୋର
 ଲୋମଳ ଲୋଳ ଗୁଣି ଲୁଣି-କାଣି-କଥକପୁଣି ଅଭ୍ୟାସକୁ
 ଯାଉଛି, ଯେତେ ଦୂରକୁ ଯାଉଛି ସେହି ପାଦର, ତେବେ
 ଯେତେବେଳେ ତୋର ଶ୍ରବଣର ଦର୍ଶନ କରୁ, ନ ଦେଲେ
 ଯମା, ତାହା ଅପତାରୁ ଶେଷ ହେଲା ! (ତାହା ନିଜର
 ନିମ୍ନସ୍ଥର କର) ନିମ୍ନସ୍ଥର, ଉପରାଦ ! ମାମା ସନ୍ତାନ
 ପ୍ରତି ଯେ ପ୍ରକାର ସ୍ନେହ ଥାଏ, ତାହା ଅବଶ୍ୟକ
 ଅବଶ୍ୟକ ମୁହେଁ, ଅବଶ୍ୟକ ମୋହନା ମାମା କହାକୁହ
 ହେଲେ ତାକୁ ପ୍ରକାଶ କରବେଳେ (ସ୍ୱପ୍ନର)

ସ୍ୱପ୍ନ—(ହଠାତ୍ ପ୍ରବେଶ କର) ମୋ ଆଳୁଥିଲେ ! ମଣି,
 ଧୁ, କଲେ ! ଏ ଅଭ୍ୟାସର ଅତି ପ୍ରକାଶ ଦେଇ ତାହା
 ଶକ୍ତିରେ ।

ମାମା—(ପ୍ରବେଶ କର) ମଣିମା ! କିପରି କିପରି ?

ସ୍ୱପ୍ନ—ଆଜ୍ଞା ! ମୋ ମଣି ଦେଖିଥିବେ ପରେଇ ଯାଇ ଲେ,
 ଗୁଁ କିପରି କର ? ମନେ ତ ତମ ପରି ଅନ୍ଧାର ଦେଖି,
 ଲେ ମାମା !

ମାନସ—ଅତି ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତୁ, ଏହି କେତେକ କଥା କହ ।
ତାଙ୍କୁ ନ ପଢ଼ାଇଥିବା ଭାବ ଦେଖାଇ ଦେଲେ,
ସମସ୍ତଙ୍କେ ସେ ନ ପଢ଼ିବ କାହିଁକି ?

ହରି—ସବୁ କେଉଁଠିକି କଲୁ ସ୍ବଳ୍ପ ବାଲୁ ଖୋଜିବା, ତାଙ୍କୁ କି
ଦେଖି ଯୋ ପ୍ରାଣ ନାହାନ୍ତି ପଡ଼ିଥିବାର । ଉଦ୍ଧୃତ,
ଶ୍ରୀକୋ ବିଧି ? (କେତେକ)

ମାନସ—ମଣିଷ ! କାହା ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ସ୍ବଳ୍ପ ଅଛି,
ସେ ତ କେଉଁଠାକୁ ଯିବାକୁ ଭାବ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି, ଏହି
କେଉଁଠି ହରି, ଅସ୍ବଳ୍ପ ଖୋଜିବା, ଅସ୍ବଳ୍ପ ବାଲୁକ
ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । (ଉଦ୍ଧୃତ ପ୍ରହାର)

ଏକ ସ୍ବଳ୍ପକ ।

ନବମ ଅଙ୍କ ।

—

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ — ପ୍ରମଦାବନ ।

(ମୁହଁରେ ଚାନ୍ଦିନୀ ଚାନ୍ଦିନୀ)

ଶ୍ରୀକୋ ।

ଅସ୍ବଳ୍ପ ଅସ୍ବଳ୍ପ ଚାନ୍ଦିନୀ ଅଛି ଏହି କଥା । ପଢ଼ ।

ପାଠକାଳ ପ୍ରମଦାବନ ଚାନ୍ଦିନୀ ଅଛି ଏହି

ଦୃଶ୍ୟ କେତେ ଶ୍ରୀକୋ, ଶ୍ରୀକୋ ପାଠକାଳ,
ଚାନ୍ଦିନୀ-ଚାନ୍ଦିନୀ କେ ।

ପ୍ରମଦାବନ, ପ୍ରମଦାବନ, ଚାନ୍ଦିନୀ କେତେ

ଶ୍ରୀକୋ ଅଛି କେ । ୧ ।

(ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବ୍ୟାଘ୍ର, ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ ବ୍ୟସ୍ତତା ପରିଚୟ)
 [ଧୂଳି ଦୂର କୋଇ ବ୍ୟାଘ୍ରକୁ ଧରିବେ, ସେ ଗର୍ଜି ପାରିବ ପଥ,
 ବ୍ୟସ୍ତତାକୁ ଦୂର କୋଇ ଧରିବେ, ସେ ମଧ୍ୟ ଗର୍ଜି ପାରିବ ପଥ ।
 ପରିଚୟ, ନା'ପରେ ଧରିବେ ! ଏହିପରି ଚାକରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ
 ଶୁଣି ଯିବାକୁ ସେ ଗାଧ ଦେଇଥାନ୍ତା]

ନାୟକ—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଅନେକ ଦିନରୁ ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କ କଲରେ
 ଅତିକ୍ରମ କରୁ ଯାଉଛି, ଅତି ବଡ଼ କଲରକୁ ଅତିକ୍ରମ,
 ମନେ କରୁଛନ୍ତି ଅତି ଅତି ପ୍ରଭୁତ ହୋଇଯିବ, କିନ୍ତୁ
 ଶ୍ରୀମତୀ ଚାକରେ ଏତେ ଚାକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଧୂଳି କଲ
 (ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଚାକ) ବାହା, ଏ କଲରୁ ଏ ମନେକ୍ରମ
 ଶ୍ରୀମତୀ, ଏ ଚାକର ଶ୍ରୀ ମନେକ୍ରମ ଧୂଳି କଲ ଶ୍ରୀମତୀ
 ଶ୍ରୀମତୀ କିଏ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ
 ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ (ଶ୍ରୀମତୀ କଲ) ଏ କଲରୁ ଏ
 ଶ୍ରୀମତୀ, ଏ କଲର ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ମାଲ ନା, ନା,
 ଏହାକି କି ମନେକ୍ରମ ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ଏ କଲରୁ ଶ୍ରୀମତୀ
 ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ, ଏ କଲରୁ ଅତିକ୍ରମରେ
 ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ, ଶ୍ରୀମତୀ ।

ଧୂଳି—(ଶ୍ରୀମତୀଙ୍କୁ ଅତି) ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ
 ଶ୍ରୀମତୀ ! ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ ? ଶ୍ରୀମତୀ !

ନାୟକ—କଲ ! କଲ ! କଲ, ଶ୍ରୀମତୀ କିଏ ?

ଧୂଳି—ଅତି ଅତିକ୍ରମ ଶ୍ରୀମତୀ ମଧ୍ୟକ୍ରମ ଶ୍ରୀମତୀ ଏ ଅତିକ୍ରମ
 ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ କଲରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ କିଏ ଶ୍ରୀମତୀ ।

ନାଟକ—କହ ! ଶୁଁ ହୁଅ ନୁହେଁ, ଶୁଭକର ସେବକ, ନାଟକ
ନାମ କାହିଁକି କହେ, ସେଇ ନାମ ନାଟକ ।

ଧ୍ରୁବ—(ସ୍ମରଣ) ତେବେ ସାମା କହୁଥିଲେ ନାଟକ କହୁଥିଲେ
ପୁଣି ସ୍ମରଣ କୁଣି, ଯାହାକି ତେବେ ନାମ ପ୍ରକାଶନରୁ ହେଉ
ନିଜେ (ପ୍ରକାଶନ) ମହାଶୟ ! ଅତେବେ ତହିଁ କିଛି
କୃତାର୍ଥ ହେଉ, ଶୁଁ ସମା ଜଗତପଦକର ପୁଣି, ସେଇ
ନାମ ଧ୍ରୁବ ।

ନାଟକ—(ସ୍ମରଣ) ମହାକବିମାନେ ଯେ କହୁଥିଲେ "ଅତିବେ
ପ୍ରକାଶନ" ତାହା ନାଟକରେ କୁଣି" ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ।
ଏବେ କୁଳରେ ତାହା ନ ହେଲେ କି ଏବେ ଅନୁପ୍ରାଣ
ଶିଳ୍ପ ଏବେକି କହୁଛି (ପ୍ରକାଶନ) ହଁ, ହଁ କୁଣି
ଅତିବେ ପ୍ରକାଶନର ନାମ ଅନୁପ୍ରାଣ କହୁଥିଲେ, କୁଣି
ଶିଳ୍ପ, ଏବେ କୁଣିରେ ଏହା ନାଟକ ଅବଶ୍ୟକରେ ଏବେକି
କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର କୁଣି ?

ଧ୍ରୁବ—ତପ ପ୍ରକାଶନ ଯାହାକି, କୁଣି, ମାମା ନାଟ ମନ
କହୁଥିଲେ ନାଟ କହା ନାମା କୁଣି କୁଣି ଅତିବେ ତପ
କହୁ କହୁ ନାଟ ପ୍ରକାଶନ ଯାହାକି ନାଟ, ତେବେ କହୁ
କି ମୋ ନାଟ ଅତିବେ କୁଣି ତେବେ ନାଟ ନାଟାକୁ
ପ୍ରକାଶନ ? ଏହା କୁଣି କହୁଥିଲେ, ମୋ କୁଣିକୁ ଅତିବେ
ଅତିବେକି, ନାଟା କି ପ୍ରକାଶନ ହୁଏ କହା କୁଣି
କହୁ କହୁ ।

ନାଟକ—(ସ୍ମରଣ) ଏ ନାଟକର ପ୍ରକାଶନ ନାଟକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
କହୁ ? (ଧ୍ରୁବ କହୁ ପ୍ରକାଶନ) କୁଣି ପ୍ରକାଶନ କହୁ

ତାଙ୍କୁରେ ଅବମାନ ପାଇ ଉତ୍ତରକ ଲଭିବ ଲଜା
କହିବ ।

୧୫ କ- ଅଜ୍ଞା ହିଁ, ଅପଣ ତ ସବୁ ଜାଣନ୍ତି, କିପରି ତାହା ଖିନ୍ନ
ହେବ ନିଶ୍ଚୟ ।

ନାତକ-କବି । ଶୁଣି ମିତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଏତି କହୁ ମହାସାମାଜେ ତବ
ତର ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରପାଇ ନାହାନ୍ତି, ତୁମ୍ଭର ତ କବ୍ୟସ
ବେଶ୍ୟା ପାଞ୍ଚବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନ
ବେଳେକାଳ ସମୟ, ତପସ୍ୟାତ ଛାଡ଼ି ହୁଏତକୁ ପରାହୁଣି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିବୃତ୍ତି ଅଛନ୍ତି । ତୁମ୍ଭେ ସେ ଛାଡ଼ି ଦେଖିଲେ କିପରି
କରିବ, ପ୍ରଶୋଷିତରୁ ତୁମ୍ଭ ପଦ ପାଇଁ କଠନ ତପସ୍ୟା
କରିବା ଅନୁଚିତ, ଏ ତୁମ୍ଭର ମାନାବମାନର ଅବହେଳା
ନୁହେଁ, ତୁମ୍ଭେ କଠନତା ଅଙ୍ଗୀକରେ ଗୁରୁ ଅସିଲ, କିନ୍ତୁ
ଲଜିତରେ ସେ ଅଙ୍ଗୀକାର ଦିଆ କପରି ହେବ, ନାହିଁ
ସବୁକୁ ଫେରି ଯାଅ, ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ତପସ୍ୟା
ମୋକ୍ଷଲାଭର ଲେଖା କହିବ, ତପସ୍ୟା ଅନାୟାସ ପାଞ୍ଚ
ନୁହେଁ ।

୧୬ କ- ମୁକ୍ତିକର ! ସମସ୍ତଙ୍କେ ନ ମୁକ୍ତିରେ କି ମୁକ୍ତିଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ହୋଇ ପାରେ ? ସମା କହନ୍ତି, ଅପଣ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ
ମୁକ୍ତିପଥରେ ଦେଲେ ତାହା ମୋର ହୃଦୟରେ ରହି
ନାହିଁ, ତପାତାଙ୍କ କହୁ କଠନ କାଳରେ ସେ କିଲେ ଲଭିବ
ହୋଇ ଯିବ ସ୍ୱକାୟୁ ତହିଁକୁ ଜଳ ସବୁକୁ ହରପଦ
ଦର୍ଶନ ତନା ଅନ୍ୟ କାହାଣୀରେ ମୋର ଲଜା ପାହିଁ,
ହୃଦୟ ନ ପାଇଲେ ମୁଁ ସବୁକୁ ଫେରିଯିବି ନାହିଁ, ଏହା
ମୋର ଦୃଢ଼ ସତ୍ୟ, ହୃଦୟ ମୋର ମାତା, ହୃଦୟ ମୋର

ଘରୀ, ଦର ମୋର ଶ୍ରୀ, ଦର ମୋର ଧାର, ଦର ମୋର
କର, ଦର ମୋର ପାଣି, କର କର କର ଶୁଣ ଶୁଣ,
ଶିଳ୍ପକର ଶୁଣିବ, ପ୍ରାଣ ପଛରେ ଶୁଣିବ, ଦରକୁ ଶୁଣିବ
ନାହିଁ, ଦର ଦର ଦରକୁ ପାଇବାର ବାଟ କହୁ କହୁ ।

ନରକ—(ସ୍ଵର) ଶ୍ରୀ ! ଶ୍ରୀ ! ନାଚିବ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଗଳ୍ପ,
କେତେ ଅଭାବ, କେତେ କ୍ଷେତ୍ର କେତେ କାଳକଟି
ଅଳ୍ପ କରୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କୋଇଲି, (ସ୍ଵର) କହ !
ମନୁଷ୍ୟ ହୁଏ ପ୍ରକୃତି ନ ଦେଲେ କୋଣେ କାହିଁ ସାଧନ
କରିପାର ନାହିଁ, କୁମ୍ଭର ପଛରେ ଅଳ୍ପ କରୁଛନ୍ତି କେତେ
ମୁଁ ଅଳ୍ପକୁ ପ୍ରୀତି ଦେଲି, କୁମ୍ଭ ସାଥୀଦ୍ଵାରାରେ କିଲୁ
ଧନ ମନେ କରୁଛି, କିଏ ଏହି ମନୁଷ୍ୟର ପର (ଧୂବର
କଣ୍ଠରେ ମନୁ କଥନ) ଏହି ଧୂବର ମନେ କିଏ, ଧୂବର
ମନେକରେ କରୁଛନ୍ତି କେତେ କେତେ ମନୋହର
ମନୁକର ଅଳ୍ପ, କେତେକେ ଶକାଳ ସ୍ନାନପୂର୍ବକ କେତେକେ
କେତେ ଏହି ଧାର କର,

“କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ
କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ,
କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ
କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ”

କହି କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ । ଏହାର ନାମ କାହାଣୀକ
ମନୁ, ଏ ମନୁମନୁମନୁକରେ କୁମ୍ଭର ମନୋହର କିଲୁ କିଲୁ କିଲୁ
କିଲୁ ।

ଧୂବ—କେ ଆଜି, ପ୍ରାଣ, (କିଲୁ ଧାର ୩୦ କଥା) ଓ କେତେ
କିଲୁକରେ କାହାଣୀକାୟ, ମନେ କିଲୁକରେ କାହାଣୀକାୟ,
ନମୋ କିଲୁକରେ କାହାଣୀକାୟ (ଧୂବର ଧାର କିଲୁକାୟ)

ନାଉଡ଼—(ହସନ୍ତେ ଗୁହ୍ୟ) ସତ୍ୟା ଚରଣର ସମସ୍ତ ତ ହୋଇ
ନାହିଁ, ଅତି ଜଗନ୍ନାଥ ବିଶ୍ଵକ୍ଷେତ୍ରରେ ହୃଦୟ ଅନନ୍ତ-
ସ୍ଵାଦୁରେ ଜମନ୍ତ ହୋଇଛି, ଅତି ଏହି ଉପକରଣକୁ
ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିନ୍ଦାକ୍ଷେପ ହୋଇଛି, ଏଠାରେ ବସି ଗୋଟିଏ
ଦିନ ତହିଁ ଚରଣରୁ କଣ୍ଠାହରଣ ହେବ । (ଉପବେଶନ)

ଗୀତ ।

—ହରି ମଧୁନାଥ ! ବରଦ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ !
ମମ-ଭବ-ଇ-ଦବ-ତାପ ।
ଦେଧର ଚନ୍ଦ୍ର ! ହୃଦ-କଳି ଚନ୍ଦ୍ର !
ତେ ତ ମନରହୁରୁ । ଧୂରଦତ୍ତ ।
ଧନ୍ୟ ! ମାଧବ ! ସୁନିହର ! ଶାବକ—
କୁଳ ଶତପଥ କୁଳ ଶତେ !
ଅତୀତ ସୁବଚନ— ପୁରୁଷ ! ସୁନାଚନ !
ପଞ୍ଚକ୍ଷର ଦାହନ ଜଳନ ! ୧ ।
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚାରି ! ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚାରି !
ନରପତି ଦୟାବରଣେ ।
ସତତସ୍ମିନ୍ନିତ— ଶରଣ ! ଶରଣିତ—
ବ୍ରଜନିକେତ କୃଷ୍ଣପଣେ ! ୨ ।

ବିଜା—(ପ୍ରବେଶ କରୁ) ମହାଶୟ ! ଜମନ୍ତର ।

ନାଉଡ଼—(ଉପବେଶନ) କିଏ, ମହାଶୟ କହିଲେ ? କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ,
କିଏ କିଏ ସବୁ କୁହଲେ ?

ବିଜା—(ଉପ) ଅପରାଧ ଶୁଭକାରୀକୁ ସମସ୍ତ କୁହଲେ ।

ନାଉଡ଼—ତୁମ୍ଭେ ଏବେକେତେ କଳାକାର ଶାସ୍ତ୍ର ? ତୁମ୍ଭେ ସବୁ
କାହିଁକି ବସି ଯାଇଛ ?

ସ୍ୱା—ଅହ, ମୁଁ କୁହ, ଶ୍ରୀକଟ, ନନ୍ଦନ-କୁହୁଡ଼, ଆଜି ବାଉନ
ଧୂବନ ଅପମାନରେ ଭଜି ପ୍ରଜ୍ଞାକାର କର ପାରିଲ ନାହିଁ,
ହୃଦରେ ଦେଖିଲୁ, ସେ ବସନ୍ତା କରକାପାୟ ସଂହ-ବ୍ୟାଧି
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳକୁ ଯାଇଛି, ଆହା ! ତାର ଚୋରାଅସିବା ସମୟର
ସ୍ମୃତିର ନୟନ ମୋର ଚିତ୍ତରେ ଭସନ ଯଦୁରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗ,
ତାହାର ଅନୁଷ୍ଠାନଗଣ୍ୟ ଗୋବିନ୍ଦରେ ଅସି ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶାଳ
ଦର୍ଶନ ପାଇଲୁ, ପୁଣ୍ୟ ନ ଶୂଳେ ଅପରାଧର ଦେଖି
ନିଜେ ନାହିଁ, ଆଜି ମୋର ସ୍ମରଣ ।

ନାଗଦ—ମଧ୍ୟାହ୍ନ ! ତଳ ତ୍ୟା କର ନାହିଁ, ଅଳ୍ପକ୍ଷମୟ ସୁବେ
ଏହାଠାରେ କୁଣ୍ଡ ଭୂତକଳ୍ପ ଧୂବନ ସହିତ ମୋର ଦେଖି
ହୋଇଥିଲା, ସବୁ ଶୁଣିଛି, କୁହ ବସନ୍ତ ତଥା କ-
ଉତ୍ସରେ ? ସେ ଇନ୍ଦ୍ର-ହ ଦେବତୁଣ୍ଡର ଦବା ଆଜି
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶାଳର ଦର୍ଶନ ଲାଭ କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନାବରେ
ପୋଇ ଅସିବେ, ତାଙ୍କର ଗତିବି ଯଥାରେ ଶିବେତ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହେବ, ଯଥା, ନବରକୁ ଖେଳୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱା—ଅହ, ନନ୍ଦନ ରାଜି ତଥା କର ? ମୋ ମୁଣ୍ଡମଣି
ନ ଶେଷିତାୟା ତ-ବିଜୟାର୍ଥରେ ମନ ଦାବେ, ଯାଇଛି,
ନନ୍ଦୀକୁ ବଳେଇବ ଦେଇ ତାହାର ଅପରାଧରେ ଏହାଠାରେ
କହୁବ ଏକ ସଦ୍‌ସ୍ୱାଦିକାବଳରେ ଜନପ୍ରୀତି ଦେବ ।

ନାଗଦ—ଭଲ କଥା, ପ୍ରକୃତ ବସନ୍ତର ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯାଉଛି,
ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶାଳ ପ୍ରାଚୀନରେ କରବ । (ଉଦୟବର ପ୍ରଶାନ୍ତ)

କୃତ୍ୟାୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ୩

(ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସ୍ମୃତି ସମୟ)

ମନ୍ତ୍ରୀ—(ଚିନ୍ତାମଣି) ଅଜ୍ଞ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର ଲଜ୍ଜା ଚାହୁଁ
ନିହାଏ ? ଚାହୁଁଲେ, କହୁଲେ “ମୋର ଶେଷ ଅବସ୍ଥା
ଅଛି ” କିନ୍ତୁ ଏ ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ? କାହାଠାରୁ
ତଥ୍ୟ ଜଣା ପଡ଼େ ? (ଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ମୃତି) ତେଜ
ସୁଜାତର କୃତ୍ୟାୟ ହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିକ ଶରୀର । ଅସଂସ୍କୃତ,
ଏ ସବୁ କହୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ର—(ହେବନ ଦିଶୁ କି ମନ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ? ଅଜ୍ଞ ଚୁମ୍ବିତ
କାହୁଁକି ଲୋକ ଦେଖଇ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ହେବନେକାର ଦେଖି ଦେଖିଲ କି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ଶୁଣ ସୁଖର ମହାଶୟ ସୁଖା ଶୁଣୁ ଶବ୍ଦକୁ ଅସଂସ୍କୃତ
ମତେ କାହିଁକି ଲାଗୁଛି ? ଶୁଣି କି ହୁଣ୍ଡମାଦ୍ୟଠାରୁ
ବେଶି ଶାନ୍ତ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶୟ ! ଲୋକ କଥା ଅପଣଙ୍କ ଦେହ ଯଦିହାରେ
କହୁ ଦେଉଛି ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ହଉ ହଉ, ସୁଖା କାହାନ୍ତି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଘୋର ଲାଜାନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ର—କି କି ମିଥ୍ୟା ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ନା, ଯଦି ମିଥ୍ୟା ହେଉ, ଘୋରୁ ଗଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ର—ତେଜଠାରୁ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଅପଣ କାଣି କାହାନ୍ତି ?

ଚନ୍ଦ୍ର—ନା,

ମନ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶୟ ଯଦି ସୁଖା ଅଛି ?

ବିଦୁ—କହେ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଭବା ଦେଉଳିଆକୁ କହେ ଅପଣ ଯେ ଜାଣ ନାହାନ୍ତି
ବୋଲୁ କହୁଛନ୍ତି ।

ବିଦୁ—ହଁ, ଯଦି କଥା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାଣିନାହିଁ । ତୁମ୍ଭେ କଣ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଭବା କହନ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି ।

ବିଦୁ—ମୁଁ ମଧ୍ୟା ଜିନିଷ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ନା, ଭାବ କହନ୍ତି ।

ବିଦୁ—ସ୍ବାମୀ ! ଭାବପ୍ରକାଶନ ଗ୍ରନ୍ଥ କହୁଛନ୍ତି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ହଁ, ହୁଏତ, ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଶୁଦ୍ଧବିଷୟ ଗୁଣ-ଗୁଣ
ବୋଲି ଯାଇଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜିନିଷ କହନ୍ତି, ମତେ କେତେ
ସନ୍ଦେହ ।

ବିଦୁ—କାହିଁ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଅପଣ ତ ଭାବେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀ କଣକ କହେ ?

ବିଦୁ—ହଁ, ହଁ, ସେ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଜିନିଷ, କନକ ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଛନ୍ତି, କଣ
ପଚାରିବ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—(ସାଗଦେ) ଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଗାଦା ସ୍ବାମୀ ଭାବେ କ ?

ବିଦୁ—ସ୍ବାମୀ କଣ କାହିଁକି ? ସେ କଥା ନିଶ୍ଚୟତା ଅଛି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—କଥା ?

ବିଦୁ—ଅହେ ! କାହିଁ ପ୍ରମତକମରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନୀ ସ୍ବପ୍ନ ଥୁ ଚନ୍ଦ୍ର
ସ୍ବାମୀଙ୍କ କୋଳରେ ବସେଇ ଦେଲେ ନାହିଁ, ସ୍ବାମୀ ତ
ତେଜେ ତାଙ୍କୁ କହି କହି ଯାଇଲେ ନାହିଁ, ସ୍ବପ୍ନବଦ
କହନ୍ତି ତେବେ ଯାଇଛନ୍ତି, ସ୍ବାମୀ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟି ଗୋଟି
ଅପଣ ।

ମା—ମହାରାଜ ! ମହାରାଜ ଆମକୁ ପର ଦୁଷ୍ଟ ସିଂହାର ଲୋକ
ନୁହନ୍ତି, ସେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବଦଳାଏ
ଦେବାକୁ, ଅନ୍ୟ କିଛି, ଯୁ ବଳବତ୍ତର ନାହିଁ,
ସବୁ ସବୁ କଥା ସଜ୍ଜିତ ।

(ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବ)

(ପ୍ରାୟତଃ)

ଭାବୁ କୁଣ୍ଡଳ ।

ବେଳା ।

(ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ନାରାୟଣ)

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବ ! ଯୁ ଓ ଦେବତା ସମ୍ପ୍ରାଦାୟରେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ଦେବତା ଓ ନାରାୟଣ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସେଥିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଳ୍ପ ଏଠାରେ
ଦେବତାରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଲୋକ ଦାଦାଦାଦା ଦେବ
ଦେବ ନାହିଁ କି ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ପ୍ରାୟତଃ ! ସେଥିରେ କି ମୋଦର କିଛି ଦୋଷ ଅଛି ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଆଉ କାହାର ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସେହି ଅଳ୍ପ ଲୋକମାନଙ୍କର ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—କିପରି ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସେମାନେ ଯେ ଆଜିକାଲି ସ୍ଥିତିରେ କିଛି କିଛି
କେବଳ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ, ସେଥିରେ ମୋର
ଅସୁବିଧା କି ?

ନାଗ—ହଁ, “ହୁଏନି ନବେ” ଶେଷେ ପଢ଼ାଅନ୍ତେ । ଉତ୍ସବଟି ।
ଏହା ସୁଦୃଶ୍ୟର କଟ୍ଟ ଅସ୍ତ୍ରରେ ହୋଇ ପଶ୍ଚିମେ ଉଡ଼ିଯାଉ
ଓ କିଛି ଅଞ୍ଚଳରେ ବିନଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି । କଟ୍ଟ ବଢ଼ିବ
କଥା !

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ପ୍ରାୟତଃ ! ଅପତ୍ତ ଗଣନା, ଅନୁର ଗୋରୁ ଅନ୍ୟ,
ନାକୁ ଶୁଣି ସୁଦୃଶ୍ୟର କଟ୍ଟରେ ନାହିଁ, କେଉଁ ମାତ୍ର
ଅନୁର ଶୁଣି କେବଳ ଅର୍ଥଲୋଭରେ ଗୋରୁ ଗୁଡ଼ା
କରନ୍ତି, ସୁଦୃଶ୍ୟର ଗୁଡ଼ା ଶୁଦ୍ଧ କରେ ନାହିଁ କଥା ।
ତାଙ୍କର ମନୋହର ସୂକ୍ଷ୍ମ କର ଗାରେ ନାହିଁ ।

ନାଗ—ତାହା କେବଳ କଥା ? ଦୁଃଖ କଥା, “ଅନ୍ୟରେ
କଥାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ” ଏହା ଜାଣି ଶୁଣି ସୁଦୃଶ୍ୟ କେବେ
ଅପତ୍ତମାନୀ ହୋଇ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏନି କେବଳ କହୁଛନ୍ତି, ନାହିଁ ।
କେହିଲେ କୁଦସ୍ୟ ବଦଳିତ ହୋଇଥାଏ, କହିବ
କଥା ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଏହି କେବଳ ତ ଅପତ୍ତ ଦିଶୁମଣ୍ଡି ଉପାସ ଯାକ
କରୁଛନ୍ତି, କେବେ ଅଳ୍ପ ଗୋଟିଏ ନାହିଁ—

ନାଗ—କହ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ପ୍ରାୟତଃ ! ଅପତ୍ତ କେବେ ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋରୁ
କରନ୍ତି, ତାହା ମିଥ୍ୟା କହେ, ଅପତ୍ତ କୁଦସ୍ୟ କୋଟି
ଅପତ୍ତ ଅନ୍ତର କର ।

ନାଗ—କେବଳ ! ସୁଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତି କୋଟି କେବଳ କଥାଟି
କର ନାହିଁ, ଶୁଦ୍ଧ କାହା କି କଥାଟି କରୁଛ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ସୁଦୃଶ୍ୟରେ କେବଳ କଥାଟି କେବଳ କଥାଟି
କରୁଛ ?

ନାରୀ—ଅତି କାହାଣୀରେ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ତୁମ୍ଭେ ଭାବୁ ନାହାନ୍ତି, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ଶିଶୁ ଥିବେ ଅଳ୍ପକୁ
କି ମାତ୍ର ଦେଖି ନିଶ୍ଚୟ କରିବେ ତାହା, ସେ
ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ଅଛି, ତାହା ଦେଖିଲେ ତଥର ନୂଆ
ନିଜର ଶିଶୁ, ପ୍ରଥମ ଶିଶୁରେ ଅବଶ୍ୟକ ଭାବୁ ଦେଖି
ନାହିଁ ?

ନାରୀ—ଦେଖ ! ଏହିପରି ଗାଁ ମନେ ଏହିପରି ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଅତି ଦୟା !

ନାରୀ—ହଁ ହଁ ! ତାହା ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିବେ ହୁଏ ନାହିଁ, ଥିବେ
ସେ ପ୍ରକାର କଠିନ ଗପ କହୁଛି, ତାହାକୁ ଉପହାସ କରି
ପୁଅ ଅବଧୁ ଶିଶୁ କିଏ କହିବ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ତେବେ ଶିଶୁ ତାକୁ କହୁଛି ନାହିଁ କି ?

ନାରୀ—(ହସତ) ଶିଶୁ ଗାଁର ଦୂରକୁ ନେଇଯିବେ କୋମଳ, ପରମ
ଦୁଃଖ ଦର୍ଶନରେ ପଡ଼ିବେ ଅଳ୍ପକି ଦେଖିବେ, (ପ୍ରକାଶ୍ୟ)
ପ୍ରାୟ ୧୫-୨୦ ବର୍ଷର ବୟସରେ ପ୍ରକାଶ ଦେଖିବେ ?

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ନାହିଁ ! ସେ କି ଦେଖି ଦେଖିବେ କହୁଛି ?

ନାରୀ—ନା, !

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ତେବେ ଦେଖିବା କାହିଁକି ?

ନାରୀ—ଦେଖ ! ଦେଖିବା ନେଇ କହୁଛି ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ତେବେ କି ଦେଖିବା କହିବେ, ଅତି କିଛି, ତାହା ଅଳ୍ପକୁ
କହି କହୁଛି ।

ନାରୀ—ଦେଖ ! ତାହା ଦେଖିବା ନେଇ କହିବାକୁ ଦେଖି ନାହିଁ,
ଦେଖିବେ କି ଦେଖିବା ଦେଖିବାକୁ ଦେଖିବେ, ସେ

ଧୂଳିର ଚରଣ । ଭାବ କରୁବା ପାଇଁ ମଧୁକଳ୍ପ ଯାହା,
 ଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳରୁ କିନ୍ତୁ ବେଶିବା ସେ ଯାହା ତଥା କରୁବା
 କରୁଛି—ସ୍ବପ୍ନ ଅସ୍ବପ୍ନ । (କୁହୁକର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ)

୩୫ ପଦ୍ୟ-୧ ।

ବହୁତ ଦୃଶ୍ୟ ।

ମଧୁକଳ୍ପ ।

(ଧ୍ୟାନମୟ ଧୂଳିର ଚରଣାବଳିରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ)

ବହୁତ ଦୃଶ୍ୟ— (ପଦ୍ୟର ଚରଣ) ପଦ୍ୟର ଚରଣାବଳିରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 ଦାଶ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ କାଳରୁ ମୁକ୍ତିକରଣ, ବହୁତ ଦୃଶ୍ୟ
 ମୋର ଚରଣ କଳ୍ପରୁ ଗୋ ପାଞ୍ଚାଶର ପାଞ୍ଚାଶ ଶବ୍ଦ
 ନାହିଁ, ଏହି ଚରଣରୁ କିନ୍ତୁ ବହୁତ ଦୃଶ୍ୟରୁ ମୋର
 ଅନୁଭବ କରୁଛୁ, “ପଦ୍ୟର ! ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 ଧୂଳିର ଅମୃତାଳୟରୁ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ମଧୁକଳ୍ପରୁ କଳ୍ପରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 କରୁଛି, କୁହୁକର ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଅମୃତ ମଧୁକଳ୍ପରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 କରୁଛି ! ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ! ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ବହୁତ ଦୃଶ୍ୟ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ! ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ଏ ଦାଶ୍ୟରୁ କରୁଛି
 ବା ଅପରାଧରୁ କରୁଛି ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଅପରାଧରୁ !
 (ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ) ଅପରାଧରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ
 ସେମାନଙ୍କରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ
 ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ, ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟରୁ

ଏହି ତ ମଧୁବନ, ଏହି ବାଲିର ତପସ୍ପାତି ଧୁଳି ଦେବ
ପଦ, ଏହାର ନ ଧୂଳି ଦେବ, ଅନ୍ଧାର ଯୋଗରା ଦେଖ
ଯାଉଛି, ଯାହାଦେଇ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମୋର ଭାବନା ପଥର ?
ମୁଁ ନ ପୁଣିକାଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମୋ ମହାଦେବଙ୍କ ଦେ ମନେ ଏ
ନିଶ୍ଚିନ୍ତାଳରେ ଶୁଣି ଭାବିଦେବ, କୋ-ତ ହାତ
ହାତରୁ ଶୁଣି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପଡ଼ିବ, କେବଳ ବଡ଼ ବଡ଼
ଘର ଗୋଦାୟାସ କର ଥାଉ ନାହାନ୍ତି, ଏ ବାଲିରୁ
ଧୂଳିର କିଏ ! ଧୂଳିର ବଡ଼ତାଙ୍କ ଅନୁପଥରୁ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁ ।

(ସନ୍ଧ୍ୟା)

(ଭୂତ, ଦେବ, ଡାକିନୀ, ଶାକମାନ ପ୍ରବେଶ, କାନ୍ଦୁ ଗାଉଁ
ବାଲିକା, ନାଉକା ଓ କେତେ ଗୁଳି ଦେଖାଉଛନ୍ତି)

ଗୀତ ।

ଭୂତମାନେ ଭୂତମାନେ ଭୂତମାନେ ଭୂତମାନେ

ପଥେ ଅଥେ ଡାକ ।

ଭନ ଭନ ଭନ ଭନ ଭନ ଭନ ଭନ ଭନ

ଭନ ଭନ ଥାଉ ।

ବାଉ ବାଉଁ ମଇ ଗାଉଁ ବାଉଁ ବାଉଁ ବାଉଁ ବାଉଁ

ବାଉଁ ବାଉଁ ବାଉଁ ।

ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ

ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ଭୁଲୁ ।

କବିମତ୍ତ କବିମତ୍ତ କବି କବି କବି କବି

କବି କବି ଡାକ ।

(ଆନନ୍ଦକ ନ ବାଉଁସକୁ ଡାକ)

ମହାହସି—(ପ୍ରବେଶ କରି) ଓ, ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ବେନି,
 ତୁରୁ ଧନର ଶିଶୁ ନିକଟରେ ସୁଁ ପରାଣର, ନା, ନା
 ନିଜାରି ହୋଇ ନ ପାରେ, ସତ୍ତାହର ସତ୍ତାହରେ ପରାଣର
 ସ୍ୱାଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟର ଶରୀର ନୁହେଁ; ଏହିପରି ନିରାଶ୍ର
 ହେବ ନାହିଁ, ଯେ କୌଣସି ବୁଝେ ଚପସ୍ୟା ଲକ୍ଷ
 ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଚହଟ, ଚର୍ଚ୍ଚନାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷ, (ଚିନ୍ତା
 କରି) ୧. ପିଲାମାନେ କେଳିକୁ ଛାଡ଼ି ପାଆନ୍ତି, ବୁଝା
 କଣ କେଳିର ନିରାଶ୍ର ଲକ୍ଷ, ଯଦି ସେଥିରେ ନ
 ଶ୍ରଦ୍ଧା ଚେତେ ମାୟା ସ୍ୱଳ୍ପତର ଲକ୍ଷରେ କେଳିଲକ୍ଷ,
 ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ ସମ୍ଭାଳ ହେଉ ପରେ ସତ୍ତାହ ନୁହେଁ
 ଅଳ୍ପ ସେହିଠା ଲକ୍ଷରେ କି ? ନା, ଯେଉଁ କାଳର ଦାସ
 ସୁନରେ ହୋଇଯିବ ସେଥିରାଜ ଲକ୍ଷର କାହାର କଲ୍ୟାଣ
 ଅବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । (ପ୍ରହାର)

(ନାନାଦିଧି କେଳିଲକ୍ଷର ଦୃଶ୍ୟରେ ଧନ ବୁଝାକଣା କେଳିର ପ୍ରବେଶ)
 ଲାଟ ।

(ଅଳ୍ପ) କହ ଶୁଣକ ଅସ ପିଲା ଲକ୍ଷ କେଳିର । ଘଟ ।

କର୍ମରେ ନାନା ଗୁଣରେ ଅଶିଷ୍ଟ ଅଳ୍ପ ଯତ୍ନରେ ।

ଅଳ୍ପ କେଳିର ନୁହେଁ ସତ୍ତାହ ଲକ୍ଷର । ୧ ।

ଦେଖ ମୋର ଏ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଗୋଷ୍ଠ ପଥର ।

କେଳିର ନୁହେଁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ନାହିଁ ଲକ୍ଷର । ୨ ।

କିଏ ମୋର ଶିଳ୍ପ ଲକ୍ଷେ କାଣି ଶତର ଲକ୍ଷମାନେ ।

କିଏ ନ ଲକ୍ଷେ କେଳି ପରେ ଲକ୍ଷର । ୩ ।

(କେଳିର ସବୁ ଗୋଷ୍ଠି କେଳି କରୁ କାଳର କରୁ କେଳିଲକ୍ଷ)
 କେଳିରେ ଧୂବନର ଧାନଲକ୍ଷ ନ ହେବାକୁ ପ୍ରହାର)

(ନିଶେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଚିତ୍ତେ ଦେଖାଇ, ପ୍ରାୟ ଅଳ୍ପଦୃଶ୍ୟ ସମୟ ଓ
ମାନସର ପରିଚୟ)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ସୁଦ୍ଧ, ମୋ ସହସ୍ରର ଚିତ୍ତୋପାୟ କହୁଛି, ଅନ୍ତରାଳର ଅନ୍ତ,

ସେହି—କମଳର ଶିଖର ! ଯୁଁ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣର ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀର ସୁଖୀ,

ମୋର ନାମ ସମ୍ମତ, ଯୁଁ ପୁଅକୁ ଶେଷକାଳୁ ଯାକିବ,

ମୋର ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—ତୁ ମୋ ମାତୃପୁତ୍ର ଭଳି କାନ୍ଦୁ ଯାହାକି ଅନ୍ତରାଳ

(ଚକ୍ରପଥ ଦେଖାଇ) ଏଇ ଅମଳର ମଧ୍ୟ ପାଦର,

ଅନ୍ତରାଳରେ ଚିତ୍ତେ ଦେ ଦେଖି, ଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣର, ଚକ୍ରପଥ

ଯୁଁ ଚୋରାଣି ଦେଖି, ଶୁଭ୍ର ଓ କଳାମୟର ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ?

ସୁଦ୍ଧ—(ଧୂସର ଶୁଭ୍ର) ଭେଦ କାହିଁ ଥିବ ? ଭେଦ ଧନ

ଥୁବୁଦେ ! ଯୁଁ ଚିତ୍ତେ ଶେଷର ଅନ୍ତ ଅନ୍ତ ଏ ମୋର ଶାନ୍ତରେ

ଏହି ମାର ପରିଚୟ ଦେ, ତୁ କାହିଁକି ଭୁଲି ଦେଲ

ଚକ୍ରପଥ ପଥ କହୁ ଦେ !

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—(ଧୂସର ଶୁଭ୍ର) ଚାଲୁଛି, ଧୂସରକୁ ଚିତ୍ତେ ଦେଖି

ଚକ୍ରପଥ, ଚିତ୍ତେ ଅନ୍ତ ଚଳି ଦେଇ ଯାଉଛି ।

ନିଶେ—(ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଚିତ୍ତେ ଦେଖାଇ) କାହିଁ ! ମୋର ଚକ୍ରପଥ

କଳି ଦେ, ମୋମାୟ ଶୁଭ୍ର ଦେ ।

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—(ଧୂସର ଶୁଭ୍ର) ତୁ ତ ଚକ୍ରପଥ ଦେଖି, ଅନ୍ତ

ଚକ୍ରପଥ ମାର କାମଦାନ କରୁଛି, ଚିତ୍ତେ ଚାହିଁକି ମାଧବ,

ଏହିମାୟ ମାର ଦେଇ ଶାନ୍ତ ।

ନିଶେ—କାହିଁ ! ଅମେ ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି କାହିଁକି ଶୁଭ୍ର

ଅନ୍ତ, ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି କାହିଁକି, ଅମେ

ଚକ୍ରପଥ ।

ବିବର—ହଁ, କଣା ଚୋରା ଅଟେ ଅତି ପୁଣି ଯାଇଥିବ ।

ସୁନତ—(ଦେଖିବୁଝେ) ମୋ କାମ ଧରରେ ! ତୋ ପର ପୁ
ଜାଣି କର ଏ ପୁଣି ଧାରରେ ଶେଷ ପରା ପରା, କି
କହେ ଦେଖିବୁଝେ, ଶ୍ରୀ, ଶ୍ରୀ, କି କଥା କହେ ଦେଖିବୁଝେ
କହେ ଅତି ପିତୃକ ସ୍ବର୍ଗ ନିଶ୍ଚିତେ ! ତୁ ଶୁଣ ପର
କହେ ଦେଖିବୁଝେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ ଅତି
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ (ସେବନ)

ବିବର—ବୁଝି ! ବିବରଣ, ତାହା ତୋ ଆଗୁଆର ତାହା (ଅ
ନିଶ୍ଚେତନ)

ସୁନତ—ଅଟେ ମାଳତୀ କହ ! (ସୁନତା ଚୋରା କୁଟନ
ଦେଖିବା)

ସୁନତ—ଅଟେ ମୋ ମଣିଷ ଅଟେ ମୋ ଚୋରାକରେ କୋ ମା
(ଶ୍ରୀ କାଳରେ ଦେଖିବା)

ବିବରଣ—(ଦେଖିବା ପାଇଁ)

ବିବର, ସୁନତ ଓ ସୁନତ—(ସୁନତା ଅଟେ କାହାଣୀ ? (ଏହି
କହେ ପରାସ୍ତନ)

ସୁନତ—(ଦେଖିବା ପାଇଁ) କୋ ପୁଣି ! କୋ ପୁଣି ! (କି ଶ୍ରୀ
କହେ) ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ
କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ

ଧରଣ—(ଦେଖିବା ପାଇଁ) ଶ୍ରୀ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ
କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ
କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ କହେ
(ସୁନତା) ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶ (କି ପ୍ରକାଶ କହେ)

ଶ୍ରୀମତୀ ।

(ପଦ୍ୟ) ଯତଃ-ପାଦନ ଲକ୍ଷ-ଲକ୍ଷ

ରାଜ୍ୟରାଜ୍ୟ-ରାଜ୍ୟରାଜ୍ୟ !

ସାର୍ଥ ବେଳ ଅଳ୍ପ ନିଶ୍ଚିତ ବେଳରାଜ୍ୟ

ଭବନ କଳରେ ନିର୍ମାଣ । ୧ ।

ବୋଲିଲେ ମାଧବ < ଦେବଦେବ ,

ଦଳ ସମ ଦୟାମୟ - ଦେବ,

ସେ ନ ଦିଅ ଦେବ, ଶୁଣିଲେ କିନ୍ତୁ ନେତ୍ର

(ଦେବ) ଦୃଷ୍ଟି ଅଧମ ନିର୍ମାଣ । ୨ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀରାଜ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ସଦା କଳେ,

ନିର୍ମାଣ ନିର୍ମାଣ କଳ ରାଜ୍ୟ,

ଅବଧି ଦେବ, ପ୍ରାଣନା ଶତେ

(ଦେବ) ବୃଥା ଦେବ ନାହିଁ ନିର୍ମାଣ । ୩ ।

ଅବଧି ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ,

ନ ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ,

ସମ ଦୃଷ୍ଟି ନିର୍ମାଣ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ

(ଦେବ) ନିର୍ମାଣ ନିର୍ମାଣ ନିର୍ମାଣ । ୪ ।

(ନିର୍ମାଣ ନିର୍ମାଣ)

ନାମ-ସ୍ତ୍ରୀ ! ଦୃଷ୍ଟି ନେତ୍ର ଦେବ ନିର୍ମାଣ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ

ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ

ଧୃଷ୍ଟି ନିର୍ମାଣ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ

ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ, ନିର୍ମାଣ ଦେବ ନିର୍ମାଣ

(ନିର୍ମାଣ ନିର୍ମାଣ)

ଧୃକ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଉଠି) କଥା, ମହାଶୟ ଶୁଣି ଗଲେଣି ।
 ହା ହା ହୁଁ ମୁଁ କି କଲି ! ମହାଶୟ ନାହିଁ କି କଥା ।
 ମାତ୍ର କାହିଁ ଶୁଣିଲେ କୁଳ ଉଦୟ ଓ ଉଦୟ
 କଲି, ସ୍ବପ୍ନାବସ୍ଥା କୋଟି କୋଟି ଯୁଦ୍ଧ ତଥା କଥା ଯାହା
 ପାରି ନାହିଁ, ଅନାୟାସରେ ତ କିଛି ଶକ୍ତିର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
 ମୋର ନ ମାତ୍ର ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମୟ କରାଦେଲି
 ଅଛି । ହୁଁ କି କଥାଟି, ମାତ୍ର ମାତ୍ରରେ କିଛି ବୁଝିଲି
 ଉଠି ଦର୍ଶନାତ୍ମକ ଶକ୍ତି ପୋଡ଼ି ଯିବ କଲି, ଅଛି
 ଏକକେତୁ କଥା କହିଲି ! ଶୁଣି ଶୁଣିରେ
 ପ୍ରାୟାସ ଦେଇ ପଦ ଏ ଶୁଣିଲି କଥା । (ପଟପଟାଏ)

ନେତାଙ୍କ—(ପାଦ)

ବିଦେଶ—ଅପରାଧ ।

ଅତି କି କହୁଛି, ସବୁକି ମୋହର ଦୋଷ ଦେ, ଅବଗତାଣ ! (ପଦ)

ବିଦେଶୀ କିନ୍ତୁ କୁଳ ସୁକୁଳ,
 ପାଦଶାଳି ଶୁଣି କାହା କିନ୍ତୁ
 ଶୁଣି ଶୁଣି, ମାତ୍ର ହୁଁ ଦେଖି,
 ଅଧୁ ସୁତ ଯଦି କୋଷ, ତେ । ୧ ।
 ବିଚାର କଥାଟି ଦେଖି କିନ୍ତୁରେ,
 କଲି କିଛି କିଛି ଅଧିକରେ,
 ଦେଖି କୋଷ ତାହା ନ ପାଇଲି କିନ୍ତୁ
 କିଛି ନିଜ ବୁଝି କୋଷ, ତେ । ୨ ।
 କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତି ସୁଧାକିନ୍ତୁରେ,
 କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦେଖା ଅନୁରେ,

ସେ ବାରି ଅନ୍ଧକ ନ କଲି ମୁଁ ବାରି
ଏବେ କରେ ଲକ୍ଷ ଶୋଷ, ହେ । ୩ ।
ତୁ କାଲୁ ମୋର ଘୋର ଉଦ୍‌ଶୋକ,
ଦେଇଥିଲେ ଏକ ସାଥୀ ଦେବଦେବୀ,
ଯିଏ ଦେଲି ଦୁରେ ପୁଣି ତତେ ମୁଁ
ଅତି ତା ମଧୁର ହୋଇ, ହେ । ୪ ।
ଜଗତ-ଜଗତ ଅପଣା କରୁ,
ଭବନର ତମେ ଦେଲି ସଜିତ ମୁଁ,
ଅଳ୍ପଦିନ ହୋଇ ନ କେବଳ କୋଳ
ତମକୁଲେ ଶେଷ ରହି, ହେ । ୫ ।

ପ୍ରବେଶ-ପ୍ରବେଶ ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ—ପ୍ରବେଶ, ଦୃଶ୍ୟ ରୂପେ ।

(କଣ୍ଠ) ଏ ମଣିଷାରେ ପ୍ରକଟ ଉପଦେଶ, ପାଶରେ ନାହିଁ, ତା
ମନେ—(କର୍ତ୍ତା ଶାସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରବେଶ) ମାନବ ! ତୁ ମାଣବ ମୁଁ
ପୁଣି ଦେବ, ତୁ କାହିଁ, ସେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ମୁଁ ଶେଷ
ଅଛି ତାକୁ ଦେଖିବ ? ଅହ ! ମୋ ଧୂଳିରେ !
(ହେଉ)

ନାଟକ—ମଣିଷ ! ତୁ କି କରୁ, ଯିଏ ଧୂଳିରେ, ତାକୁ ବାରି ତ
ଅପଣା ପ୍ରବେଶ, ସେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଅଟେ ।

ସୁନନ୍ଦ—ତୋହର କଥାରେ ତ ଏ ଘୋଡ଼ା ପଥକୁ ଏତେ
ଭାଳିବାଏ ଗଢ଼ିଲି, ଅତି ବେଶି ଗାଣିବି ନାହିଁ, ନିଜାବେ
କିଏ କହୁଥିଲେ ତୁ ମାସରେ ଆସିବ ?

ମାଳତୀ—ଅଜ୍ଞ, କଟେ ବେଳେ କହୁ ନାହାନ୍ତି ।

ସୁନନ୍ଦ—ଅତି ତୋ ମନକୁ ଭାବି ମନେ ବୋଧ ହେଉଛି ?

ମାଳତୀ—ନା, ସେହିଭଳି ମଣି ତଥା କିଲୋକୁ କଲିଲି, ସେ ଦିନ
ଅପର ଦିନେ ସବୁ କି ଶାନ୍ତ ହୁଏ ତାକୁବୁଦ୍ଧ ତାକୁ ବାବ
ହୋଇପାରେ, କଟେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯେତେବେଳେ ମନେ ଏ କଥା
କହୁଥିଲେ ।

ସୁନନ୍ଦ—(କିପାଳରେ ହାତଦେଇ) ଅଗୋ ! ଏ ସତେ ତଥାକୁ
ସତ ହୁଏ, ଅତି କି ମୁଁ କଥା କହୁଥିବି ଦେଖିବି !
ଅତି କି ସେ ଅଧି ମା ମା ତାବେ ମୋର ଘୋଡ଼ା
ହାଣ୍ଡକୁ ଶାନ୍ତ କରୁଛି ? ଏ ଥେନା ତୋ ମନେ
ଏବେ କଥା ହୁଏ, ଦୁଃଖିକି ଦୁଃଖ ତଥା କି ତୋର
ଅଭ୍ୟାସ ହେଉଛି ? ମୋ ଆଗରେ । କାହାକୁ
(ଚାହିଁ ।)

ମାଳତୀ—ଅଭିଷି ମଣିମା ! ଅଭିଷି ହୁଅନ୍ତୁ ଅଭିଷି ହୁଅନ୍ତୁ ।

ସୁନନ୍ଦ—(ସତେବା ପହାରି) ତା ଦୈବ ! ତୁ ଏତେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ
ଏ ଅଭିଷିକା ଅଭିଷିକା ଶାନ୍ତ କର କି ତଥା କିଲୋ
ବେଳେନି ହୁଏ ! ତୁ ପ୍ରାୟ କିମ୍ବା କହୁଛୁ କହୁଛୁ, ମାତ୍ର
ଶାନ୍ତ ବାହାରି ସା ।

ମାଳତୀ—ମଣିମା ! ଅଭିଷି ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ, କିମ୍ବା କିଲୋ
ହୁଏ ଦେଖିବେ ।

ହେଲା ପାଦପଦ୍ମ ସେବା କୁରେଥାଉ ଦର୍ଶନ କୁଣ୍ଡି ଗାୟକ
ନାହିଁ, ତାହା ଅତି ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ପଦାନ୍ତ ଦେଇଛି,
କଲ୍ୟାଣରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦର୍ଶନ ଦେବେ, ପଦମେଶ୍ୱର !
ମହାଶୟରେ ମହାନ କର, ଯଦି ଅପଣଙ୍କ କରୁଣାକୁ ମୋ
ମନେ ପାଶରେ ଥାଏ ନାହିଁ ଦର୍ଶନେ କର, 'ହେ !
ଅହଂକାର ଦୋଷରେ ମୁଁ ତୋହା ନୁହେଁ, କୁହେ ନାଚା
କୁହାରେ କେହି କେହି ପଦାନ୍ତ ଦେଇଛ ଏ ଦୋଷ
ନାହିଁ, ମୋହେ କୁହେ ପଦପଦ୍ମ କେହି କେହି ଦେଇଥାଅ,
(ପାଦ ବେଦରେ ଲେଖିଲାନି ଉପକ୍ରମ)

ସ୍ୱାମୀ—(ସ୍ୱାମୀ ଦେଖି କହେ ! ଏ ପଥର କରୁଛି ।
କଥା କହୁଛି ? (ହସ୍ୟ) ପ୍ରାୟ ଏ ସାହସରେ
କାହିଁକି ପ୍ରକାଶ ଦେଲେ ?

ସ୍ୱାମୀ—କିଏ ?

ସ୍ୱାମୀ—ପ୍ରାୟ ! ମୁଁ କୁହୁଛି କିଛି କିଛି କିଛି କିଛି ।

ସ୍ୱାମୀ—ପ୍ରାୟେଶ୍ୱର ମହାଶୟ ! ଯଦି କେହି କେହି କେହି କେହି
ଦାସୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଦର୍ଶନ ଦେଇ କୁହାରି କେହି, କୁହୁ
କେହି କେହି, ମୁଁ ଏ ଦୋଷ ଗ୍ରାସ ଦେଇ ନାହିଁ ।
ଦୋଷ କିଛି, କେହି କେହି ଦାସୀର ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀ—କେହି, ଏ କି କଥା କହୁଛି ? ଏ କୁହୁଛି କିଏ କୁହୁଛି
କେହି କେହି ?

ସ୍ୱାମୀ—ପ୍ରାୟେଶ୍ୱର ! ମୋହ ଏହି ପଥର କୁହୁଛି,

ସ୍ୱାମୀ—କାହିଁକି ?

ସ୍ୱାମୀ—ମହାଶୟ ? ଅତି କୁହୁଛି କେହି କେହି ଅତି
ଦିଲ୍ଲୀ ଧ୍ରୁବ କେହି, ଅତି କେହି କେହି କେହି କେହି

ଆଉର ନାହିଁ, ତା ଲାଗି ମୋର ହୃଦୟ ଭାବରେ କଥା
ଚଳୁଥିଲା, ତା ଲାଗି, ତହିଁ କହୁ ଗାଥା ନାହିଁ ।
କଥାକୁ ଶୁଣ, ମୁଁ ତୁମ ପରିଶ୍ରମକୁ ଶୁଣିବି ।

ନାୟକ— କେବଳ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରକାଶ କର । ଏ ମହାଶୟ
(ପାଶରେ) ଶୁଣ ।

ସୁନା—ତେଣୁ କେ ! ତୋ ମଣିଷା ତ ସାତୁଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ନାୟକ—ନାହିଁ ! ଆଉ କାହାଣୀ ସମ୍ଭବ କରୁଛନ୍ତି ? ଶୁଣ
ଏଥୁରୁ, ମୁଁ କେବେ ଏ ପ୍ରାଣ କେବଳ ନାହିଁ, ଧୂ, କେବଳ
ଏଥୁରୁ ମୋର କି ପ୍ରାଣାତ୍ମ ?

ସୁନା—କେତେକାଳ ! ମୁଁ ଧୂର ନାହିଁ କହୁଛି, ଆଉ ମୋ
ଶିଳା ପଥ, ଶବ୍ଦର ସୂକ୍ଷ୍ମତା ଓ କେବଳ ମୋ କର
କିଛି ମୁଁ ନୁହେଁ କୁହୁଥିବା ପ୍ରାଣାତ୍ମର ପ୍ରାଣାତ୍ମର ପ୍ରାଣାତ୍ମ,
ନିର୍ବାସନ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ କୁହୁଥିବା ଅସମ୍ଭବ କହୁଛି । ମାର୍ଜିତ
କର ।

ନାୟକ—(ସ୍ବର) ଆଉ ତ କିଛି ? କେବଳ କେବଳ ପ୍ରାଣାତ୍ମ
କେବଳ ମୁଁ ନୁହେଁ ନୁହେଁ ନୁହେଁ, କେବଳ କେବଳ ମୋ ମନୁଷ୍ୟ,
କେବଳ କେବଳ ଏକେକେ ପରେ ମଣିଷାକ ଦୟା ଦେଖିବା ।

ସୁନା—ଆଜ୍ଞାତ ! ତରଳତାମୟରେ କୁହୁଥିବା କେବଳ ମୁଁ ନୁହେଁ,
କେବଳ ମୁଁ ନୁହେଁ, କେବଳ କେବଳ କେବଳ ଆପଣଙ୍କର
କିଛି କେବଳ ନାହିଁ, ସବୁ ଏ ଅଜ୍ଞାନର ମନ କେବଳ
ଦେଇ, ମୋର ମଣି କେବଳ ତହିଁ କେବଳ । ଆଜ୍ଞା ମୋ
ଧୂରରେ ! (ସ୍ବର)

ସୁନା—କେ ! କୁହୁଥିବା କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ
କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ କେବଳ, ଆଜ୍ଞା
କେବଳ କେବଳ କେବଳ, କୁହୁଥିବା ଆଜ୍ଞା ଅସିବ ।

ମାତଙ୍ଗ—ଶୁଣୁ ଏ ସବୁ କେଣିକିନ୍ତୁ ?

ରାଜା—ନା ବୋ ! ପୁଅ ବଡ଼ ବୟସକୁ ଘରୁଦଳ ସୁଁ ତାକୁ
 ଲୋକବାକୁ ଘାଟି ଘାଟି ଉତ୍ତରରେ ତାଳଦଳଠାରୁ
 ହୁଣିଛି, ସେ ଲୋକବାଦର ଦର୍ଶନ ଅଛି ଧୂରନ୍ତରା
 ବାଳ ଅତି ଦେଖି ଅତି, ସୁଁ ସେହି ଚଳୁ ତା'ର
 ଅପେକ୍ଷାରେ ଏହି ଉତ୍ତରରେ ମନ୍ଦ, ଅତି ଦେଖୁ ଶ୍ରୀ
 ମାତଙ୍ଗକୁ ଅତି ଏ ଘଟଣା ଦେଖିବ, "ଉତ୍ତର ଯାହା
 ଘରକୁ ଯାହା ମଙ୍ଗଳ ଯାହା" ଏହା ଧୂରନ୍ତରା, ସୁ-
 ଏହାକୁ ଅତି ନ ଶୁଣିବ ଅତି ମୋର ଏହି ଅନୁରା
 ଦେଖୁଥିବା ପ୍ରାୟତଃ ଦେଖିବ ଆଶ୍ରୟ, ତୁ ଯାହା
 ଦେଖି ଧୂରନ୍ତରା ଅତି ଉତ୍ତରକୁ ଚାହି ଅତି, ସେ ଅତି
 କୁଳମଣି ଧୂରନ୍ତରା ତାହାଦେଖି ଦେଖି ଦେଖି ଏହି
 କରନ୍ତୁ ।

ମାତଙ୍ଗ—(ସ୍ମରଣ) ଯେଉଁ ଧୂରନ୍ତରା ଉତ୍ତର ଘରରେ
 ବସେଇ ଦେଖି ନାହିଁ, ସେ ଅତି ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଖି,
 ଘରରେ ମନକୁ ଯାହା ତାହା, (ପ୍ରକାଶନ) ଯେ ଅତି
 (ପ୍ରକାଶନ) ।

ନେତ୍ରାଣ—ମହାଦେବ ! ଏହିକାଳେ ଉତ୍ତର କରନ୍ତୁ ।

ମାତଙ୍ଗ—(ସ୍ମରଣ ପ୍ରକାଶନ କର) ଅତି ଘର ମଣିମା ଧୂରନ୍ତରା
 ଉତ୍ତର ଦେଖି କରନ୍ତୁ ।

ରାଜା—(ସ୍ମରଣ) ମହାଦେବ ଯେ ଦେଖିବ, "ଅତିଦେବ
 ଦେଖିବ ଅତିଦେବ ଦେଖିବ" ଏହି ଅତିଦେବ ଅତିଦେବ
 ସତ୍ୟ, ଯେ ଦେଖିବ ନାମ ଧୂରନ୍ତରା, ଯେ ଦେଖିବ
 ଅତିଦେବ ଦେଖିବ ତାହା କୁଳଅତି ଅତି ।

(ଶବ୍ଦମ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚା ଶୁଣିବ ସବୁକିଏ ସୁବେଳା)

ସୁମତି—ମହାରାଜ ! ନିଜାବଦଳ ! ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ଶେଷର ସେ
ନିଶିଦି ଦେଖି ପଡ଼ିବି କେତେ, ମୁଁ ଦେବ ନାହିଁ, ମତେ
ହୃଦୟ ସମ୍ଭାବ ଦେଇନାହିଁ, ମୁଁ ନାହିଁବଦଳୁ ଶୁଣି
ଧାର୍ଯ୍ୟ ଅସିଲ କାହିଁ ମୋ ମରା କାହିଁ ?

ସୁମତି—ହୃଦୟ ବାଦଳକୁ ମାନିବ ଯାହାକି । ପୁଅ ଅବଧ
ଅସି ନାହିଁ ।

କହା—ମୁର ମରାଦି ଶ୍ରୀରାମରୁ ବଳେଇ ଅଶିକା ।

ନେତାଧ୍ୟେ—କହୁ କେତେକ, କହୁ କେତେକ, ମାନା ମାନା ।

(ଧ୍ରୁବର ପ୍ରବେଶ)

ସୁମତି—ହେଉ ମୋ ଅନ୍ୟାୟ ଅସିକା, ଅସି କାହା !
ଅସିକା ପାଇ, ଅନେକ ଦିନକୁ ଦୁଃଖିନୀ ଏ ମଧୁର ପାଳ
ଶୁଣି ନାହିଁ କାହାରେ ! ମୁଁ କୋର ସୁର ମୁଁ ନ ଦେଖି
କାହାଣୀହୋଇ ଯାଇଥିଲି, ଦୁଃଖିନୀ ମାଆକୁ ଶେଷ
ସାଧାରଣର ଭାବରେ ଦେଖିବି ତାହାଥିଲି ଧନ, ମୁଁ ତ
ଶେଷେ ସାଧୁରୁ ଅସିକା ନେଲେ ମାଆ ତାହାରେ ଅସିକା
ହୋଇଥିଲି, ଏତେ କାଳ ଏକାକୀ ଦିନେ ରହିବୁ କାହା !
ସିଂହ କାହା ଦେଖି ତରୁ ନ ଶୁଣୁ, ଯାହା ! ଅତି ମୁଁ ତୋ
ଶୁଣି ପ୍ରାଣ ବଦଳିଥିଲି, କୋର ପିତା ଅସି କହା କଲେ ।

ଧ୍ରୁବ—(ସୁମତିକୁ ନମସ୍କାର କଲେ) କାହା କାହାଣୀ ?

ସୁମତି—ହେଉ କାହା ! କାହା, ସାଧ ମାନା, ନଦୀ, ସେମିତି
କେତେ ଦେଖିବାପାଇଁ ମୁଁ/ବହୁକିଛି ।

ଧ୍ରୁବ—(କାହାକୁ ସାଧି ଅମସ୍ତକ ନମସ୍କାର କଲେ)

ସୁଧା—(ହୋଇଲୁ ନେଇ ମନ୍ତ୍ରଣା କରୁଛନ୍ତି) ଓହ୍ !
ଆଜି ମୋର ଭଲ ସଫଳ ହେଲା, ଆଜି ମୋର ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟବତୀ
ପ୍ରାପ୍ତି ହେଲା ।

ସୁଧା—(ହୋଇଲୁ ନେଇ) ଆଜି ! ତୁ ଆମର କଂପାନୀର
ସ୍ୱର୍ଗ୍ୟବତୀ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ମନେ
ରଖିବୁ ନାହିଁ ।

ଧୂଳି—ସାନ ମାମା ! ତୁ ଆମର ଉପଦେଶରେ ଯେଉଁଭଳି
ଭାବନାରେ ପାଦପଦ୍ମ ଦର୍ଶନ କରୁଛୁ ତାହା ଆମର
ନିୟମରେ ରଖି ରଖି ।

ସୁଧା—(ହୋଇଲୁ ନେଇ) ଧନ ! ମୋ ମଣି ! ଆଜି ଏ ଅନ୍ତରାଳ
ଆଜି ପିଟିଲା ।

ସୁଧା—ଧୂଳି କିଏ କିଏ ଧନ ! ଆଜି ପିଟିଲା ମୋର ।

ଧୂଳି—ଧନ ! (ହୋଇଲୁ ନେଇ) ଧନ !

ସୁଧା—ଧନ ! ମନେ କରୁଛୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ
ତେଣୁ ! ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ ତେଣୁ
ଆମର ଏହି ସମସ୍ତ ଉପଦେଶ, ଧନ ତେଣୁ
ଭାବନାରେ ମାନ ଦାଖଲ କରୁ ନିୟମକୁ ପାଳନ କର ।

(ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୁପ୍ତାଦେଶ) ।

(ସମସ୍ତଙ୍କର)

ଦୁଃଖୀୟ ଦୁଃଖୀ ।

ଭାଗ୍ୟବତୀ !

(ଦୁଃଖୀୟାଦ୍‌ଦୁଃଖୀୟା ଭାଗ୍ୟବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ)

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ହେ ଦୁଃଖୀୟା ! ଦୁଃଖୀୟା ତ 'ଦୁଃଖୀୟା', ସବୁ ଅଛାତ ?

ଦୁଃଖୀୟା—ଭଲେ କଲେ, ଶୁଭ ! ଦୁଃଖୀୟା, ହିଁ ସବୁ ଅଛା, ତୋର
ସବୁ ଭଲ ?

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ହେ ! ସୁତ ଦୁଃଖୀୟା ତୋତେ କାହିଁ ପଚାରିଲା ତହିଁ
ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦୁଃଖୀୟା, ସେଥିରେ ଭଲ କଥା ପଚାରିବୁ ?
ତେବେ ତୁମ ନିୟମରୁ ଏକରକମ ଅଛି ।

ଦୁଃଖୀୟା—ସମୟରେ ସମସ୍ତେ ଦୁଃଖୀୟା ନା ତୁ ଏହା ?

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ସମସ୍ତେ ।

ଦୁଃଖୀୟା—ତେବେ ତୋର ଦୈବତା ଦେବତାଙ୍କ ଦୈବତା ?

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ଅନେକ ଦିନରୁ ।

ଦୁଃଖୀୟା—କାହିଁ ତ ?

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ହେ ! ଦିନା କାଳରେ କିଏ ଦୈବତା ହୁଏ ? ମହା,
ଅଳକା, ଲୋକା, କୃଷ୍ଣାଣ୍ଡେ କି ଶକ୍ତିର ଦୈବତା
ତେବେ ଦୈବତା ହୁଅନ୍ତୁ, ତୁମ୍ଭେ କଥା ଏକଥା ଜାଣ
ନାହିଁ ?

ଦୁଃଖୀୟା—ଅଲେ ! ଏ ସବୁ ଦୈବତାଙ୍କ କାଳ ?

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ଅଲେ କଥା ?

ଦୁଃଖୀୟା—ନା, ନା, ତହିଁରୁ ।

ଭାଗ୍ୟବତୀ—ହା, ହା, ହା, ହା ! ସେହିଭଳି ଦୈବତା ଏ ସୁଦ୍ଧା
ଅଛନ୍ତି ? ତୋତେ କୋଣେ ଦୈବତା କୋଣେ ଦୈବତା
ଏ ନାହିଁ ସମୟ, ସବୁ ନିୟମ, ସବୁ ନିୟମ ।

କବୁ—ତା ଠିକ୍, କେବେ ତୋର ଚୈତ୍ତବୀ ହେବ ତା ଭାବ ?
 କବୁ—ଏ ଯୁଗରେ ତ କନ୍ୟାପଣ ହେଲା ବେଳି, ତହୁଁରେ ପୁଣି
 ଯେବେ ଦୁଇଜଣିଆ କର ଭୁଟିଲେ କେବେବେ ହେଲା
 ଶରଣ ପାଦ ।

କବୁ—ତୁ ମିଁ ସେବକ ଅମ ସି ଗାଣୁପଣା ଶଂଖକୁ ବାହା ଦେଲା
 ପାଇଁ ଦୁଇଜଣିକା ଦେଲା କରଣ ପାଇଁ କେଟିଏ କର
 ଅବସ୍ଥା, ତାର ପରେ ଶତ୍ରୁପୁରକୁ ଲୁଣ୍ଠନ ଦାସ ଅସି
 ଦେଲା, ମୁଁ ତତ୍ତ୍ୱଜଣିକା ଦେବ ମତେ ବାହା ଦେଲାଅ ।

କବୁ—ତାହାରେ କଥା କହଲ ?

କବୁ—ହଁକା କି ଶୁଣିବାର ଚିତ୍ତ ? ଧୂଷୁକ୍ତିଆ ବାହା ଦେଲା
 ଶୁଣିଲେ ।

କବୁ—ସେ ଅବସ୍ଥା ହିଁକା ଦେଲାଅ, ସେ କଥା କହ ?

କବୁ—ସେ ହାମର ଭାବରେକି ଅଭାବ ଶୁଣିବ କର କହେ
 ହୁଣ୍ଡେ ଶଙ୍ଖାକୁଡ଼ିକା ପାଇଲା, ନାଦପୁଣ୍ଡ ଅଭାବ ଶୁଣିବା
 ପରି ଦେଲାଅ ।

କବୁ—କେବେବେ କୁମେ ସବୁ ଜାଣିବ ?

କବୁ—କେବେ ଏ କଥାରେ କବଳ କାହାରି ?

କବୁ—କହ ! ମୁଁ ସେ ଯହୁକିବି କାହିଁକିର ପଦ ସବୁ
 ଦେଲାଅ ।

କବୁ—କହ ?

କବୁ—ମୋର ପ୍ରଥମ ବାହାରେ କାହାକୁବେ ପାଣିକୁ ଦେଲା
 ପାଇଲା, କେବେ ପାଣିରେ ଶୁଣି କମେ ଶୁଣି ।

କବୁ—କାହାରି ?

କବୁ—କହିଣା ପ୍ରଥମରେ ସେ ହିଁ ମଧ୍ୟକା ।

କବି—ସେତେ ଅନେକଦିନର କଥା ତାହା ଗରେ କଣ ହେଲା ।

କବି—ଅହେଇମାଣ ତମେ ଦିନ ଗଢ଼େ ଚଳିଯାଉଛ। ନାହିଁ,
ତା ପରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ାରେ କହୁ ବାହା ହେବାକୁ ଗଲା, ସେଇଠାରେ !
ହାତଗଣେ ଚଢ଼ିବାକୁ ପାଣ୍ଡିଏ ମାଲିକି ମତ୍ତ ଅଛି,
ତେଣୁଟି ଆସି ଦେଖିବୁ କାହିଁ ଚେଲା ।

କବି—ତୁ କଣ ଦେଖି ଆସିଲୁ ?

କବି—ନା, ମୁଁ କି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା, ମନେ କଲୁ, ଯେତେ ବାଟ
ଲାଏ ତାହା ହୋଇ ଯେଉଁ ଗଲେତେ ଗଲେତେ ହେଉଛି,
ହେଉ ପରେ ବାଟ ତମେ ଯେତେ ଦିନ ଖୁବ୍ ଦେଲୁ,
ଆଉ କିଛି କଣ ? ସେହି ଦିନେ ବାଟର ଦିଗାଣ
ହେଲାଣି ।

କବି—ଠିକ୍ ସ୍ଥାନ ପାଇ ଶୁଣି ଦେଲେଣି ?

କବି—ହଁ, ଅଞ୍ଚଳ ଗାଠପଦ ।

କବି—ଗାଠପଦ କଣ ?

କବି—ହଉ ! ମୁଁ ତାହାକୁ ଚାଲୁଥିଲୁ, ଯେତେ ଦିନ
ଲୋକ ଯେଉଁ ହୋଇଥିବା ଯେତେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଜମିର
ହେଉ ଜମି ପରି ନେଉ, ତାହା ଗୋ ମତ କଥାକୁ ଅଞ୍ଚଳ
ସାଜି ପୁଅ ହେଲେ ।

କବି—ଅରେ ବାଟ ଯେଉଁ କଳା ଦିନକୁ ଦିନ ସାତପୁରୁଷ
ନଦରରେ ଗଡ଼ିବୁ, ତାହା କୁ ଗଲ ମନେ କରୁଛୁ ଆଉ
କେଉଁ ପୁଅ ପାଦରା ଗଲ ଗଲେତେ ବାଟକୁତ କହୁ ପଡ଼ି
ଆସିଲୁ, ସେ ପୁଅକୁ କୁ ଗାଠପଦ କହୁଛୁ ।

କବି—ଆଜି ପାଲଟି ସେଇଟା ଗାଠପଦ ପାରିବୁ, ଯେତେ
କାଲି ମୁଁ ଗଲା ପରି ପାରିବୁ, ଯେତେ ଦିନ ଗଲେ ମୁଁ

ଯାହାକୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏବଂ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ସେ ଦେଖନ୍ତୁ କହନ୍ତୁ
ଦେଖିବାକୁ ଦେଖିବାକୁ ।

ଜୟ—ରୁ ତଥାପି ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିବା ତେଣୁ କହ
କହନାମାରେ କହ ପାଇଁ ଅତି ଦେଖି ଅତିଦ୍ରୁତ,
ଏକଜଣ ବାରି ଏକଜଣ ଉପକ୍ରମ ଦେଖନ୍ତୁ, ଅନ୍ତରା ସ୍ତ୍ରୀ
ଅପ୍ରାପ୍ତମାନେ ଅତିଦ୍ରୁତ, କେତେକରେ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେଖନ୍ତୁ,
ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଆ, ଦେଖିବୁ, ମନ କରା ଧନ ପାଇବୁ,
ଅନ୍ତରା ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବା ।

ଜୟ—ଦୟା, ଦୟା, (ଉପକ୍ରମ ସମ୍ପାଦନ) ।

କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ।

ବିଶେଷ ।

(ସଙ୍ଗ, ବର୍ତ୍ତମାନ, ପ୍ରକୃତ, ମନ୍ତ୍ରୀ, ପ୍ରକୃତ
ଓ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଧ୍ୟ)

କୃଷ୍ଣ—ମନ୍ତ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନ୍ତରାଦେଶ ଦେଖିବ ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ତରା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ତରାଦେଶରେ ସମସ୍ତ ଦେଖନ୍ତୁ ।

ସଙ୍ଗ—କୃଷ୍ଣଙ୍କ କହୁ ଯାଉଛନ୍ତି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପକ୍ରମ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଖିବ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୃଷ୍ଣ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ
କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦେଖିବ, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏବଂ କୃଷ୍ଣଙ୍କ
ମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରା କୃଷ୍ଣଙ୍କ କହୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ଦେଖିବାମାନଙ୍କୁ
ଦୃଷ୍ଟି, ଦେଖିବା, ଦୃଷ୍ଟି କୃଷ୍ଣଙ୍କର . କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦେଖିବ
କୃଷ୍ଣଙ୍କ କାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେଖିବା କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ତରାଦେଶ ଅତିଦ୍ରୁତ ।

ସ୍ୱାମୀ—ତୁମ୍ଭେ ମୋର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ କ'ଣ ? କରୁଥିବାରୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କ
ଅନ୍ୟତାତ ନ ଦେଇ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନାହିଁ ।

ବିଷ୍ଣୁ—ମହାଶୟ ! ଆଜି ତୁମ୍ଭେ ଆଜି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଉତ୍ତର
ପ୍ରାନ୍ତ, ତୁମ୍ଭେ ବାଜିଦମାନଙ୍କର ଦାବୀ ଯେତେବେଳେ
ଦେଖି ପାରୁଛୁ ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ! ଶତ୍ରୁରୁଦ୍ର ଏ
ଭାବରେ ଦେବତା ପ୍ରତିପତ୍ତି ଦେଉଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱାମୀ—(ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ) କହୁଛନ୍ତି ! କାହିଁ ?

ବିଷ୍ଣୁ—ମହାଶୟ ! ତେବେ ଦେଖି ଅନ୍ତରାଳ ଯିବୁଛୁ ।

ସ୍ୱାମୀ—ତୁମ୍ଭ ଏ କଥାକୁ ଅର୍ଥ ହୁଏ କୁହୁଥିବୁ ନାହିଁ ।

ବିଷ୍ଣୁ—ମହାଶୟ ! ଦେଖିବୁ ଦେଖୁଛୁ ଆଜି ଶାନ୍ତ କଥା ?

ସ୍ୱାମୀ—କହୁଛନ୍ତି ! ତୁମ୍ଭଙ୍କ କି ଜ୍ଞାନରେ ସେଇ ହୋଇଛି ?

ବିଷ୍ଣୁ—ନା ମହାଶୟ ! ଅନ୍ତରାଳ ପ୍ରାନ୍ତରେ କି କୌଣସି ସ୍ୱପ୍ନ
ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବେ ?

ସ୍ୱାମୀ—ତେବେ ତୁମ୍ଭଙ୍କ ଦେଖିବୁ ଏକେକେ ଲୋକଙ୍କ କାହିଁ ?

ବିଷ୍ଣୁ—ମହାଶୟ ! ସବୁଦିନ ସେ ହିଁ ଏ ବଡ଼ ଶକ୍ତି, ଆଜି
ଅନନ୍ତରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଶକ୍ତି ଦେଇ ଏକେକେ ଗୁରୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀ,
ପୁଣିତ ଅନୁଗମାନେ ଅସ୍ତ୍ରଧାରୀ ଭାବରେ ଅନୁତ ଆଜି
ଭାବରେ, କରୁଛନ୍ତି କଥା ? (ଦେଖିବୁ କାହା କୁହୁଥିବୁ)
“ଅତ୍ୟଧିକ ଶକ୍ତିରେ ଯେଉଁ କାହାଣୀ ମହାଶୟ, ସମସ୍ତ
ସୋପାନରେ ଯେଉଁ ସୋପାନରେ ବଢ଼ିବାରେ ।”
(ଦେଖିବୁ ତାଳ ମାରିବା)

ସ୍ୱାମୀ—ମହାଶୟ, ଏବେ କରୁଛୁ କି କଥା ?

ବିଷ୍ଣୁ—ଅହ ! ଏ ମହା ଶକ୍ତିରେ କାହା କୁହୁଥିବୁ
ତୁମ୍ଭଙ୍କ ଶକ୍ତି ହୋଇଛି ।

ମନ୍ତ୍ରୀ—(ହସିତା)

ବନ୍ଧୁ—ଅନ୍ତଃକାଳର ନୟନରେ କାହାର ଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ, କୁହେ
ତୁମ୍ଭେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ମନ୍ତ୍ରୀ—ମହାଶୟ ! ମୁଁ ମରୁରୁ ଉପହାସ କରୁ ନାହିଁ ।

ବନ୍ଧୁ—ଅଛି—

ମନ୍ତ୍ରୀ—କୁହର ଅନ୍ତର ।

ବନ୍ଧୁ—ଏହା କୁହର ବୁଦ୍ଧିକା ଭାବ, ଅଗା ଅସୀମ, ତାରୁ କାହିଁ
କୃଷ୍ଣକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଶୁଦ୍ଧ ନାହାନ୍ତି, ଅନ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ-
ଠାରୁ କୁହରରେ ତାର ମାତ୍ରା ବେଶି ।

ମନ୍ତ୍ରୀ—କେହି ?

ବନ୍ଧୁ—ଅନେକାଦେ ଯାହାଙ୍କୁ କିଛି ଜାଣିବାକୁ ସାଧ୍ୟରେ ନାହିଁ,
କିନ୍ତୁ କୁହେମାନେ ପରୋକ୍ଷରେ ଜଣେ ଅଜଣେ ନେଇ
ସକା ଯେ ଅସମ୍ଭବ ଥାଏ ।

ମନ୍ତ୍ରୀ—(ଲଜିତ ହୋଇ ଅପ୍ୟାସୁକ ହେବା) ।

5468 (ଅତ୍ତମାଳଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଓ ଶର)

ଜାକରେ ପୁନର୍ବୁଦ୍ଧିମୟ, ବସୁମୟ, ବସୁମୟ ।
 ସୁଖେନିବନ୍ଧୁ-କାଶ୍ୟପମୟ ହୃଦୟଭାବରୁ ବ୍ୟାଧିବନ୍ଧୁ । ଶବ୍ଦ ।
 ଯାଉ ଦାମେ କୁଣ୍ଡେ ହୃଦୟ ଭବଭାଗ ।
 ଶୁଭାଶାମେ ଶବ୍ଦ ଦାସେ ଯେ ଶର ଧର ।
 ବେଦ ଅନ୍ତରା ଯାଉ ଶରଭରସ ।
 ଯାହାକ ଅବେଶେ ବସୁମୟ ଶର, ପଦାବର ଶରାଭିରସ,
 ହୃଦୟର ଯାଉ ଦୂରରୁ ଅମୃତ ପାନକର ଦେଲେ ଅନ୍ତର,
 ଧୂ ବୃତ୍ତ ଶରରେ ଯେହୁ ପାଦପାଦ ଶରସ ।
 ଅନ୍ତରା ବସୁବେଶେହୁ ମନ୍ତ୍ରପଦ ଶରସ । ୧ ।

ସମସ୍ତେ—ଶୁଣି ଶରପଦର ଶର ।

(ପଦୋପାସନା)

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ।